

~~6~~
EXERCITATIO HISTORICO-POLITICA
DE

1721, 17
20
G Y M N A S I I S
L I T T E R A R I I S
V E T E R V M R O M A N O R V M,

Q V A M
R E C T O R E M A G N I F I C E N T I S S I M O,
S E R E N I S S I M O P R I N C I P E A C D O M I N O

F 530
D O M I N O
G V I L I E L M O H E N R I C O,
D V C E S A X O N I A E, I V L I A C I, C L I V I A E, M O N T I V M,
A N G A R I A E, G V E S T P H A L I A E,
R E L I Q V A,

P R A E S I D E
I O A N N E G E O R G I O W A L C H I O,

E L O Q V E N T I A E E T P O E S E O S P R O F E S S O R E
P V B L I C O O R D I N A R I O,
P A T R O N O, P R A E C E P T O R E A C H O S P I T E
O M N I O B S E R V A N T I A C O L E N D O,

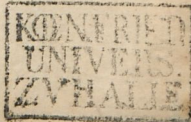
P V B L I C O E R V D I T O R V M E X A M I N I S V E M I T T E T
A V C T O R

I O. C H R I S T I A N V S L E V K F E L D,

C E L L E N S. H V M A N I O R. E T S A C R A R. L I T.
T E R A R. C V L T O R.

A D D. XII. APRIL. A. O. R. Clō Is cc XXI.

I E N A E, L I T T E R I S R I T T E R I A N I S.

EXERCITATIO HISTORICO-POLITICA

GYMNASII LITTERARIIS VETERVM ROMANORVM

RECTOR MAGNIFICENTISSIMO
HABISSIMIS FRONCO AD DOMINUM

D. O. M. I. N. O.

GAVILINO HENRICO

PROFESSORIS
LINGVÆ GRÆCÆ, MONTIVM
ANGARIE, QVESTRIALIS
RECTORIS

IOHANNIS BASTIENENSIS

IOHANNIS GEORGII WALCHII

PROFESSORIS ET PUBLICI PRŒFESSORIS

RECTORIS

PRŒFESSORIS ET PUBLICI PRŒFESSORIS

RECTORIS

RECTORIS

AUCTOR

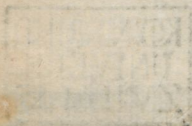
IO. CHRISTIANVS LEFKELD

RECTORIS

RECTORIS

RECTORIS

RECTORIS

VIRIS
REVERENDISSIMO ATQVE ILLVSTRI
DOMINO
GERHARDO,

LIBERI ET IMPERIALIS COENOBII LOCCV-
MENSIS ABBATI SVMME VENERABILI, PO-
TENTISSIMI MAGNAE BRITANNIAE REGIS
ET SERENISSIMI ELECTORIS BRVNSVICEN-
SIS AC LVNEBVRGENSIS, ECCLESIA RV M ET
TOTIVS CLERI IN VNIVERSO ELECTORATV
BRVNSVICENSI ET LVNEBVRGENSI DIRE-
CTORI, CONSILIARIO PROVINCIALI CON-
SISTORIALI ATQVE ECCLESIASTICO ET
STATVVM PROVINCIALIVM IN DV-
CATV CALENBERGENSI
PRIMATI,

ATQVE
MAGNIFICO AC SYMME REVERENDO
DOMINO
DAVIDI RUPERTO
ERYTHROPEL,

CELEBERRIMI NOMINIS THEOLOGO, IN AVLA
SERENISSIMI AC POTENTISSIMI MAGNAE
BRITANNIAE REGIS AC BRUNSVICENSIVM
ET LUNEBVRGENSIVM ELECTORIS A SACRIS
PRIMARIIS ET CONSILIIIS ECCLE-
SIASTICIS,

ET
MAGNIFICO AC SYMME REVERENDO
DOMINO
POLYCARPO LYSERO,

SCIENTIAE DIVINIORIS DOCTORI CELEBERRIMO,
SACRAE REGIAE MAGNAE BRITANNIAE MA-
JESTATIS ATQVE ELECTORIS BRUNSVICEN-
SIS ET LUNEBVRGENSIS CONSILIARIO SENA-
TVS ECCLESIASTICI, ECCLESIA RVM DVCA-
TVS CELLENSIS SVPERINTENDENTI GENE-
RALI ET PASTORI PRIMARIO
CELLENSI,

NEC NON
MAGNIFICO ET SVMME REVERENDO
DOMINO
LEVINO BVRCARDO
LANGSCHMID,

SACRAE MAIESTATIS REGIAE MAGNAE BRITAN-
NIAE, AC SERENISSIMI ELECTORIS BRVN-
SVICENSIVM ET LVNEBVGENSIVM A SA-
CRIS ET CONSILIIIS ECCLE-
SIASTICIS,

ET
SVMME REVERENDO EXCELLENTISSIMO QVE
DOMINO
PHILIPPO LVDOVICO
BOEHMER,

DOCTORI THEOLOGIAE CELEBRATISSIMO, PO-
TENTISSIMO MAGNAE BRITANNIAE REGI
AC BRVNSVICENSIVM ET LVNEBVGENSIVM
ELECTORI A CONSILIIIS SACRIS, ECCLESIA-
RVN CALENBERGICARVM SVPERINTENDEN-
TI GENERALI, COLLEGII SACRATI, QVOD
VVNSTORPII SEMPER EST,
SENIORI,

NOVET
SVMME REVERENDO AMPLISSIMO QVE
DOMINO
HENRICO LVDOLPHO
BENTHEM,

SACRAE REGIAE MAGNAE BRITANNIAE MAIE-
STATIS ATQVE ELECTORIS BRVNSVICENSIS
ET LVNEBVRGENSIS CONSILIARIO SENATVS
ECCLESIASTICI, ATQVE ECCLESIA RVM IN DV-
CATV LVNEBVRGENSI DISTRICTVS HARBVR-
GENSIS SVPERINTENDENTI GENERALI, ET
PASTORI PRIMARIO HAR-
BVRGENSI,

PATRONIS SVMMIS OMNI PIE-
TATE ATQVE OBSEQVIO COLENDIS

VITAM, SALVTIEM, FELICITATEM
IOANNES CHRISTIANVS LEVKFELD.

Nolite mirari, PATRONI SVMMI, quod
splendida nomina Vestra vmbaticæ huic o-
pella præfigere, & illam vobis deuote ac sub-
missio cultu offerre sustinuerim. quod enim
pietatis, in animo infixæ, sensus admonet, san-
ctissimique religio obsequii iubet, obseruandum mihi esse
iudico, vt industriæ meæ vobis ratio reddatur, quoniam be-
nevolentiam vestram idoneis ad studia subsidiis per liberaliter
subinde constitutis, aperte satis mihi confirmastis, & quan-
tæ curæ vobis sit musarum mearum salus, haud dubiis si-
gnificationibus declarauistis. his rebus per motus prou-
idendum mihi nunc vnice omnique studio elaborandum
dixi, vt, nisi omnem religionis cultum ex animo amisisse
viderer, obsequii mei sanctitatem, qua vobis in perpetuum
deuotus sum, pie reuerenterque probarem, & gratæ ac de-
missæ

missæ mentis testificationem darem publice. equidem
antea constitutum mecum erat, specimen quoddam ex
sanctiori disciplina depromptum, vobis consecrare; sed
consilio cuiusdam viri summi, cuius auctoritas apud me
debet valere plurimum, inductus, in elegantiori doctrina
& humanioribus litteris aliquid meditatus sum. sic enim
semper sensi, & ita animum induxi, hæc studia litterarum
esse adiumenta omnis doctrinæ, atque ornamenta omnis
eruditionis, quæ ad sanctam quoque diuinarum rerum
doctrinam adplicata, eximium aliquid & præclarum,
quodue incomparabiles fructus adferat, progignant. ad-
mittite igitur serena fronte hunc foetum, quem musæ meæ
peperere, ac vestris oculis & vestro iudicio subiiciunt, nihil
que magis gestiunt, quam labores suos VOBIS, MAECEN-
NATES, adpröbari. pröpitio numini castissime supplico, vt
vos porro saluos sospitesque præstet, meritumque Vestro-
rum ornamenta ecclesie atque rei publicæ seruet diutissime.
a Vobis vero, PATRONI MAXIMI, submisisse peto atque
contendo, vt sub tutela præsidioque Vestro constitutas vitæ
studiorumque rationes. in posterum quoque secure habere
mihi liceat, esseque in numero obsequiosissimorum clien-
tum Vestrorum. Iena d. viii. April. anno reparatae

salutis. MD. CC. XXI.

Qui

Vi antiquitatum studiis ea ratio-
ne dant operam, vt litterarum
antiquitates vel omittant, vel
plane leuiter adtingant, non
ita, vt par est, vtque discipli-
næ huius dignitas ac amplitudo
exigit, eam tractare atque co-
lere videntur. litterarum enim

primas origines, incrementa & progressus; vel ad-
uersa etiam fata, prout voluentibus seculis experta
sunt, perquirere & inuestigare; ac per singula æta-
tum momenta ostendere, per quos viros, quibusue
modis, inter quas gentes præcipue earum commoda
aucta sint atque amplificata; aut quid denique in il-
larum antiquitatibus dignum sit memoria atque illu-
stre, excutere diligentius, atque illuminare, non po-
stréma pars elegantioris eruditionis censenda est. me-
lioris quippe cultiorisque doctrinæ exemplum inde
peti potest, vt ad eius normam nostram fingamus
republicam, &, quod felix nobis musarumque no-
strarum saluti inferuiat, eligamus: quodue damno
illis sit atque impedimento, fugiamus, quod cum

A per-

perspexerunt viri eruditi, in eo sibi elaborandum duxerunt, ut hancce eruditionis partem ex historiarum & antiquæ ætatis monumentis illustrarent, cuius generis scriptores exhibent IO. ALBERTVS FABRICIVS, (a) IACOB. FRIDERIC. REIMANNVS, (b) quorum amplissima industria facit, ut heic breuitati studeamus.

(a) bibliograph. antiquar. c. XXI.
(b) system. antiquit. litterar.

(c) confer CELLARIVM programmat. num. LXI. P. 439.

(d) de clar. orator. cap. 18.

§. II. Omnium vero gentium, quibus maxime cura fuit, ut pectus suum earum artium atque disciplinarum cognitione implerent, quibus instructi rempublicam capeßere, eamque tutari firmiter ac stabilire possent, primas partes olim tulisse romanos, (c) annalium monumenta magna consensione testantur. litterarum enim lumine atque beneficio effectum est, ut isti ab vitæ morumque adspersitate ad honestatem cultumque nitidiorum, & a barbarie ac squalore ad humanitatis laudem & varias doctrinas traducti sint, illorumque respublica enitescere illustris atque florescere potuerit. fero quidem litterarum studia in vrbe roma coli & exerceri cœperunt, nec nouimus, ante Punica bella quemquam artium studiis & liberalibus doctrinis clarum inter romanos commemorari. ab ea vero tempestate litteris candidior lux adfulsit, eademque loco haberi meliori cœperunt. primum litteras docuisse LIVIVM ANDRONICVM, CICERO (d) commemorat his verbis: *hic Linius, qui primus fabulam, C. Clodio Cæci filio & M. Tuditano consulibus, docuit, anno ipso, antequam natus est Ennius; post Romam conditam autem quarto decimo, & quingentesimo, ut hic ait, quem nos sequimur:*

mur: adde SVETONIVM, (e) A. GELLIVM. (f) (e) de illustr. grammat. c. 1.
 processu temporis maior proventus ingeniorum ex- (f) noñib.
 stitit, quæ in melius litteras industria sua prouexe- Attic. lib.
 runt: vide CICERONEM, (g) VELLEIVM PA- XVII. c. 11.
 TERCVLVM, (b) & CHRISTOPHORVM CEL- (g) dict. loc.
 LARIVM. (i) ex quo vero clarissimum M. TVLLII & cap. seqq.
 CICERONIS illuceret ingenium, sine exemplo ma- (b) lib. II.
 ximum, rectora patuerunt omnia & multæ genero- cap. 9.
 sæ mentes maiori diligentia atque contentione per- (i) dissertat.
 polire & exercere cœperunt doctrinarum studia. academ. p. 343.
 quam in rem testatur VELLEIVS PATERCVLVS: (k) (k) lib. I. cap.
 at oratio, ac vis forensis, perfectumque prosa elo- seqq.
 quentia decus, vt idem separetur Cato (pace P. Crassi, Scipionisque, & Lælii, & Gracchorum, & Fannii & Ser. Galbæ dixerim) ita vniuersa sub principe operis sui erupit Tullio; vt delectari ante cum paucissimis, mirari vero neminem possis, nisi aut ab illo visum, aut qui illum viderit. omnis doctrina grammatica, historia, philosophia, poësi & oratoria arte continebatur, cui quidam ius ciuile addebant; elegantiores vero litteræ poësi maxime ac oratoria facultate concludebantur. cultura harum disciplinarum singulari plane fiebat ratione, ac modus discendi talis erat, vt haud improbari queat. aduitorum industria, qua litterarum studiis operabantur, lectione, meditatione, seripctione & disputatione continebatur. in quibus momenti singillatim illustrandis nostrum studium in presenti versabitur. quo vero magis perficerent ornarentque, quæ bene cœpta erant, doctrinarum studia; aut valetudinem tuerentur & bonum corpus

feruarent, in alias regiones, quæ bonis artibus feraces erant ac sapientiæ & honestarum musarum sacra-ria habebant, proficiscebantur. præcipue frequenta- bant Athenas, posteaquam dicendi disciplina sedem sibi ac templum ibi delegerat. et quum hæ rectorum studiorum colendorum ardore incensis haud suffi- cerent, ad alias vrbes artibus & disciplinis opu- lentas abibant, vt vberiore eruditionis frugem haurirent. argumentum hoc pluribus persecuti sunt

IO. VVOVVERIVS, (l) HERMANNVS CONRIN- GIVS, (m) CHRISTOPHORVS CELLARIVS, (n) CONR. BVDDÉ, (o) GE. NICOL. KRIEGK, (p) quos adire possunt, qui de litterarum studiis vete- rum romanorum plura desiderant: confer IO. AL- BERTVM FABRICIVM (q) & excell. PRAE- SIDEM. (r)

§. III. In modis, quibus romani litterarum cognitionem adsequendam duxerunt, magnum locum tenebant scholæ litterariæ. reipublicæ vtique permagni interest, vt bonæ mentis palæstra aperian- tur & apertæ vireant, in quibus per artes ac disci- plinas ingenuum atque ad omne virtutum genus pro- cliue pectus adolescentes sibi efficiant, quo veros ac saluberrimos litterarum fructus capiant & præsidium quoddam ad solidam propriam & rei publicæ salutem & stabilitatem adferre possint. hinc CICERO (s) scholas *sapientiæ officinas* vocat, & alio loco fate- tur, (t) nullum rei publicæ maius meliusque præsta- ri posse officium, quam si iuuentus ad humanitatem decenter informetur: *querenti mihi*, inquit, *multum-*

que

(l) de poly- math. Lipsi. 1668. & tom. X. p. 985. thes. ant. grac. GRONOVII. (m) diatrib. de studiis li- beral. vrb. Rom. (n) dissertat. academ. p. 341. seqq. (o) de studiis liberal. apud veter. roman. (p) de incla- rescendi mo- dis apud ro- manos. it. de peregrinatio- nibus roma- nor. acad. (q) bibliog- raph. anti- quar. c. XXI. (r) de dedi- cat. libror. veter. latinor. p. 4. seqq.

que & diu cogitanti, quam re possim prodesse quam plurimis, ne quando intermitterem consulere rei publice, nulla maior occurrebat, quam si optimarum artium vias traderem meis ciuibus: & paullo post: (u) quod enim munus rei publica adferre maius meliusue possumus, quam si docemus atque erudimus iuuentutem? his praesertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapsa est, vt omnium opibus refrenanda ac coercenda sit: adde SENECAM. (x) omnes sane ingenium colere decet, si ex suis miseris eluctari, beatique & felices esse cupiant. quod si enim sapientia duce cursum vitae conficerent mortales, nec a prima virtute deflexissent, & ab infernali genio adumbratam gloriae imaginem consecrati essent; haud esset sane, quod doctrina atque institutio requireretur. nunc autem, simulatque editi in lucem & suscepti sumus, quum in omni continua prauitate, & in summa opinionum peruersitate versemur; (y) nulla alia ratio atque via, ex hacce emergendi calamitate, est, quam si sapere discamus animumque litteris perpoliamus: confer maxime venerandum IO. FRANCISCVM BVDDEVM, (z) praecceptorem nostrum omni pietate atque obseruantia colendum. huius vero rei initium fieri in scholis potest, in quibus praeccepta, consilia atque remedia traduntur, quae morbos & languorem mentis depellunt, valetudinem meliorem confirmant & corroborant. quam in rem praclare dicit GOTHOFREDVS VOCKERODT: (a) diuino quidem munere datae, & commendatae miseris mortalibus sunt scholae; sed non

(s) de legibus lib. I. cap. 13.
(t) de diuinitat. lib. II. c. 1.

(u) cap. 2.

(x) de tranquillit. anim. cap. 3.

(y) vide CICERONEM Tuscul. quaest. lib. III. cap. I.
(z) de cultura ingenii c. I. §. 4. §. p. 298. select. iur. nat. & gent.

(a) consultat. de litter. stud. recte & reli-

giōse in situ-
end. &c. p. 337.
seqq.

alia ratione, quam egrotis medicamenta: quæ nemo sanus expetit; egri autem corporis vitiiis conflantes necessitate magis, quam voluntate & suo delectu assumunt. non magis in felicitatis humane parte ponendum est, quod scholæ sunt, & ludimagistri, cum litterarum, & disciplinarum apparatu, quam quod medicis opus est, nec desunt medicamina, flamma, ensis, quibus morbi contumaces, & vulnera immedicabilia vrendo, & secando tolluntur, vel mitigantur. miserie, & prauitatis humane documenta scholæ sunt. nisi enim a sapientia, virtute, & religione descuissent miseri mortales: nisi detorta esset a recto mens hominis, & inclinata ad prauum: non esset necesse, erroris, vitiorumque remedia requirere in scholis, & qualiæcumque prisce virtutis simulacra tam laboriose, &

(b) in situ-
orator. lib. I.
cap. 2.

(c) polit. ec-
cles. part. II.
lib. 3. tract. 4.
cap. 3. p. 738.
seqq.

(d) vol. II.
diff. acad. p.
487.

(e) Leuiath.
cap. 46.

(f) dict. loc.
(g) obseruat.
Hallens. tom.
I. num. 10. seq.
& cautel. cir-
ca præc. in-

sollicite consecrari: adde QVINCTILIANVM, (b) GISBERTVM VOETIVM, (c) ADAMVM RECHENBERGIVM, (d) qui fusius de utilitate ac necessitate scholarum disputant. quod si ita est, sicuti est, maxime falli videntur, qui propter nonnullos defectus atque vitia, quæ vt in aliis rebus, ita & in scholis accidunt, scholarum utilitatem & pro præsentis humani generis conditione, necessitatem in dubium vocare, eamque euertere sustinent: id quod olim magno conatu studioque egit HOBBSIVS, (e) quem vero oppugnauit ADAMVS RECHENBERGIVS: (f) nec alienus ab hac sententia videtur CHRISTIANVS THOMASIVS, (g) illustris doctrina vir, qui scholarum originem e secta Cainitica deducit: confer IO. FECHTIVM, (b) MICHLIEN-

LIENTHALIVM, (*i*) IAC. FRID. REIMMANNVM, (*k*) hoc malum dum quidam vitare student, in aliud diuersum sese coniciunt. etenim quum pro scholarum dignitate atque pretio propugnare secum constituerunt, earum originem paullo altius repetunt, & iam in paradiso aut temporibus ante diluuium scholas, prout apud nos in vsu sunt, quærunt. neque minus lubrico & incerto admodum nitantur fundamento, quæ de scholis, præsertim publicis patriarcharum post diluuii tempora a nonnullis adferuntur, id quod nobis confirmare ac persuadere multa opera adnituntur IACOBVS ALTINGIVS, (*l*) GEORG. VRSINVS: (*m*) confer IO. ALBERTVM FABRICIVM, (*n*) IAC. FRID. REIMMANNVM. (*o*) e quidem haud negamus, fuisse inter Israelitas viros sapientia & ingenio variarumque artium cognitione fluentes, qui liberos suos ad pietatem ac sapientiam erudiuerint, & rerum diuinarum ad salutem cognitiu necessariarum notitia imbuerint: an vero iam scholas, quales hodie constitutæ sunt, habuerint, est, de quo valde dubitamus: vide HERMANNVM CONRINGIVM, (*p*) NIC. HIERON. GVNDLINGIVM, (*q*) IO. FRANCISCVM BYDDEV M. (*r*) ad nostras vero scholas quod attinet, iis rem publicam carere haud posse, iam satis, vt putamus, euicimus. non temere itaque magistrorum institutio negligenda est, quum sensus illorum, quibus in adolescente ætate a magistris imbuimur, in pectoribus altius refoideat. plures sane sunt scrupuli, circa quos obhære infeliciter solent, qui aliorum institutionem con-

temnunt

rispr. cap. VI.
s. 11. 27. not. n.
(*b*) syllog. recent. cont. 101.
ad disp. 42. s. 3.
(*i*) consultat. de hist. litter. certæ cuiusd. gentis scribenda p. 48. seqq.
(*k*) idea system. antiquit. litter. part. I. p. 64. 65.
(*l*) histor. acad. hebraic.
(*m*) antiquit. hebraic. scholast. academ.
(*n*) bibliogr. antiquar. cap. XXI. p. 616.
(*o*) dict. libr. p. 72. seqq.

(*p*) antiquit. academ. diss. I. & suppl. III. p. 211.
(*q*) hist. philof. moral. part. I. p. 77. seqq.
(*r*) hist. eccl. V. T. tom. I. p. 414. seqq. 940. seqq.

temnunt & propriis viribus litteras imbibere laborant. quum enim ipsi plerumque in nostra indole exploranda cacutiamus, nec perfectum nobis sit, cuiusmodi litterarum generi nos consecrare, aut quid primo, quid secundo loco adgredi debeamus, sapius evenit, ut eiusmodi homines modo scriptorum & doctrinae selectus, modo ordo atque methodus deficiant. nec insolitum est, ut quum prudentis viri, qui huic malo tempestive adferre medelam queat, consilio uti nolint, ob arduam ac perturbatam tractandi rationem a scopo longius aberrant, & dum solidas integrasque disciplinas haurire molestum ipsis sit, amoenitates illarum tantum quaerant; neque quod prodest, quam quod in studiis delectat, respiciant potius atque sequantur. graeci eiusmodi homines *αὐτοδιδάκτες, αὐτομαθεῖς, αὐτοσφες* vocant. quum vero harum vocum perampla sit significatio, istam litterarum studia tractandi rationem valde incommodam pronuntiaimus, qua quis nullo praesente; sed marre, quod aiunt, proprio disciplinam aliquam addiscere connititur; nam in quibusdam scientiis, linguarum praesertim ac historiae cognitione multum aliquem, primis elementis adreptis, propria industria proficere posse, dubio caret; id quod vero de oratoria arte ac philosophia minus adfirmare licet, quum in istis disciplinis viua praceptoris institutio quam maxime locum teneat. ceterum de autodidactis conferri

(s) polyhist.
litter. tom. I.
lib. I. cap. I. §.
14. 699.

possunt DAN. GE. MORHOFFIUS, (s) GABR. NAV-
DAEVS, (t) IO. FRANCISCVS BVDDEVS, (v)
OLAVS BORRICHIVS, (x) ELIAS SILBER-

RAD.

RAD. (y) instituti nostri ratio prohibet, quo minus commoda atque emolumenta, quæ ex viua voce & auditione percipiuntur, a nobis edisserantur; præcipue quum id modo laudati auctores subinde egerint. non possum tamen, quin egregia PLINII (z) verba adscribam, vt omne plane dubium, quod quibusdam adhuc suboriri poterat, tollatur: *dices, inquit, habeo hic, quos legam, non minus disertos etiam: sed legendi semper occasio est, audiendi non semper. præterea multo MAGIS, vt vulgo dicitur, VIVA VOX ADFICIT. nam licet acriora sint, quæ legas, alius tamen in animo sedent, quæ pronuntiatio, vultus, habitus, gestus etiam dicentis adfigit.* adde HIERONTIVM, (a) ALEXANDRVM FICHETVM, (b) HERMANNVM CONRINGIVM. (c).

§. IIII. Sed quum de gymnasiis litterariis veterum romanorum in præsens edisserere, nobis est in animo, non ab re erit, si de variis nominibus, quæ præ se tulerunt, dispiciamus, eademque ex antiquæ ætatis monumentis illustremus. quod argumentum vt dilucide atque aperte exponamus, de ipsa voce *gymnasia* primum disputare instituemus. atqui istius significatio antiquissimis temporibus perampla fuit, adeo, vt loca non solum mentis cultura, sed corporibus etiam exercendis corroborandisque destinata dicerentur gymnasia: quam in rem testatur CICERO: (d) *nam & seculis multis ante gymnasia inuenta sunt, quam in his philosophi garrere cœperunt;* quod & LVCIANVS (*) testimonio suo corroborat. nam quum Anacharsin & Solonem de gymnasiis in-

(1) syntagm. de studio liberal. c. 5.
(2) de cultur. ingen. cap. III. s. 4. sel. iur. nat. & gent. p. 406. seqq.
(3) dissert. seu orat. academ. part. I. p. 121.
(4) diss. hist. litter. τῆς τῶν ἀνορθώτων.
(5) lib. II. ep. 3. n. 9.

(a) ep. CIII. ad Paulin. cap. 2.
(b) in arcana studior. method. cap. X.
(c) de ciuili prudent. cap. XIII. p. 286.

(d) lib. II. de orator. cap. 5.
(*) de gymnas. p. 271. tom.

II: opp. edit. ter se disputantes introducit, quorum vanitatem ille
 GRAEVII barbarus perstringit; hic vero utilitatem eorum de-
 fendit, respondet Solon Anacharsi nomen loci, in
 quo hæc exercitia instituebantur, quærenti: ὁ μὲν
 χώρος αὐτός, ὃ Ἀνάχαρσι, γυμνάσιον ἱεῖ ἡμῶν ὀνομάζε-
 ται, καὶ ἔστιν ἱερὸν Ἀπόλλωνος τῆς λυκίας, locus ille, Ana-
 charsi, a nobis vocatur gymnasium, & est Lycii Apol-
 linitis templum; & paullo post: καὶ ἄλλα δὲ ἡμῖν ἐστὶ γυ-
 μνάσια, τιαῦτα πυγμαίης, καὶ δίσκου, καὶ τῶν ὑπεράλλεσθαι.
 ὧν ἀπάντων ἀγῶνας προτίθεμεν, sunt præterea & alia
 nobis eiusmodi gymnasia, pugilatus, disci, & saltus:
 quorum omnia certamina proponere solemus: adde

(e) lib. X. ep.
 48. n. 4. & ep.
 49. n. 2.
 (f) in ruden-
 re act. II. scen.
 I. v. 7. 8.

PLINIVM. (e) erat quippe gymnasium primo tem-
 plum Apollinis Lycei, ubi athletæ & pugiles se exer-
 cebant. hinc PLAVTVS: (f)
*pro exercitu gymnastico & palastrico hoc ha-
 bebimus*

echinos &c.

locus vero iste ita nuncupabatur, quoniam exercita-
 tores ibi vt plurimum denudabantur, siquidem anti-
 quissima vox γυμνάσιον denudari significat. vnde

(g) lib. III. e-
 pigr. 68.

MARTIALIS: (g)
*gymnasium, therma, studium est hac parte,
 recede.*

exuimur, nudos parce videre viros.

(b) lib. II. de
 orator. cap. 5.
 (i) dict. loc.

a græcis ea primum inuenta fuisse, adfirmant CICE-
 RO, (b) PLINIVS. (i) nam nulla nobilior vrbs
 græcorum, aut colonia græcorum exstitit, quæ gy-
 mnasio careret. erat in illis statua Herculis numini
 dicata, quum omnes isti ludi gymnici Herculi sacri
 essent.

essent: confer VITRUVIVM. (k) & quoniam populus Herculi consecrata erat, gymnasia multis populorum frondibus mire exornabantur & coronis eiusmodi frondibus contextis circumuinciebantur, hinc VIRGILIUS: (l)

Herculesque arbos umbrosa corona.

&: (m)

*pars in gramineis exercent membra palaestris,
contendunt ludo, & fulua luctantur arena.*

gymnasia & destinata sepulchris fuisse, cognoscimus ex CICERONE, (n) & NEPOTIS; (o) balneaue gymnasia interdum nuncupata fuisse, testatur FLAVIUS IOSEPHVS: (p) adde HIERONIMVM MERCVRIALEM. (q) deinde vero factum est, ut templa musarum ac virtutum, in quibus iuvenes doctrinae praecipua percipiebant, gymnasia generatim adpellata sint, quorum tria praecipue veluti sapientiae emporia constituta Athenis erant, academia quippe, lyceum atque cynosarges: confer CHRISTOPHORVM CBLARIVM. (r) quae loca ingeniorum cultura destinata aliis nominibus praeterea adpellantur, ut sunt σχολαί, σχολαία, διδασκαλεία, Φρονήματα, παιδευτήρια, χορηγία, διατριβαί, μυσεία: confer LVDOVICVM CRESOLLIVM, (s) IO. ANDREAM SCHMIDT, (t) IO. CHRISTOPHORVM VVGLFIVM. (u) posthac gymnasia nomen ad romanos transit, qui ad graecorum amulationem gymnasia, quae ipsis antea palaestra vocabantur, non in vrbe solum, sed & in villis (x) extruere coeperunt, etiam duplicis generis, quum modo exercitia corporis

(k) lib. I. cap. vlt.

(l) lib. II. Georg. v. 66.

(m) Aeneid. VI, v. 642, f.

(n) lib. IV. ad diuersos epist. 12, n. 10.

(o) vit. Timol. cap. V. n. 4.

(p) de bello Iud. lib. I. cap. 16.

(q) de arte gymnast. lib. I. cap. 6.

(r) notit. orb. ant. lib. II. c. 13. p. 1150.

(s) theatr. vet. thet. tom. X. p. 136. thes. ant. graec. G. R. O. N. O. V. I. I.

(t) de gymn. litter. Athen. (u) ad LIBANUM 11 epist. p. 105.

- (x) vide PLINIVM lib. II. ep. 6. n. 2. modo cultura animi in illis instituerentur. quod ad prius momentum adinet, de eo nos dubitare non finit exemplum Neronis, qui gymnasium propter ludos quinquennales imitatione græcorum A. V. C. DCCCXIII. instituit, & Neronia appellavit, id quod
- (y) vit. Neron. cap. 12. fatis aperte testatur SVETONIVS: (y) instituit & quinquennale certamen primus omnium romæ, more græco triplex, musicum, gymnium, equestre, quod appellavit NERONIA, dedicatisque thermis atque gymnasio, senatui quoque & equiti oleum præbuit. exhibet quoque huius rei testimonium PHILOSTRATVS: (z) καὶ πολὺ μᾶλλον, ὅπῃ γυμνάσιον μὲν ἐξέπαιθῃ τῷ Νέρωνι, θαυμασιώτατον τῶν ἐκεί, idque multo magis, postquam gymnasium Nero absolvit, omnium, quæ romæ essent, maxime admirandum: confer
- (a) ad Philostr. d. I. GOTTFRIED OLEARIUM. (a) adde c. TACTIVM, (b) XIPHILINVM: (c) illud vero gymnasium A. V. C. DCCCXV. ictu fulminis conflagrauit, effigiesque in eo Neronis ad informe æs liquefacta est, prout tradit c. TACTIVS. (d) sed gymnasia quoque apud veteres romanos sapientiæ & bonarum artium officinas fuisse, prisca ætatis testimonia satis confirmant. nam CICERO (e) dicit: omnia gymnasia, atque omnes philosophorum scholæ; & PLINIVS: (f) in summa, non facile quis quemquam ex istis, qui sapientiæ studium habitu corporis præferunt, huic viro (Tito Aristoni) comparavit. non quidem gymnasia scètur aut porticus, nec disputationibus longis aliorum otium, suumque delectat, cetera. quæ testimonia, quamvis sint clara, etiam firma ac grauia, illis

illis tamen adhuc aliud idque SIDONII APOLLINARIS (g) adiungere non ab re ducimus, quippe qui hortatur EVNAPIVM, vt iuris discendi gratia roman proficiscatur, *domicilium legum, gymnasium litterarum*: confer EDMVNDVM FIGRELIVM, (h) HERM. CONRINGIVM. (i) CHRISTOPHOR. CELLARIVM: (k) communis omnium gymnasiolorum deus erat Mercurius tam eorum, in quibus corpus exercebant, quam illorum, in quibus animi cultura suscipiebatur; Minerua vero tamquam amicum & artibus fauens numen, singularis & propria erat iis, quæ ad animi cultum solum instituebantur: hinc EVMENIVS: (l) *vbi tam propinqua sunt numina amica doctrina*: adde LIVIVM, (m) RTCKIVM, (n) FIGRELIVM. (o) hodie gymnasia dicere solemus, quæ inter scholas triuiales & academias medium velut locum tenent. sequitur nomen *academia*. academia olim erat locus Athenis suburbanus, mille passus ab vrbe distans, sic dictus ab Academia heroe. quam in rem testatur DIOGENES LAERTIVS: (p) *Ἀκαδημία ἐστὶ γυμνάσιον ἀπὸ τῆς ἡρωος ὀνομασθεὶν Ἀκαδήμης, academia gymnasium est a quodam heroe Academo sic dictum*; & PAVSANIAS: (q) *ἐγγυσιώτερον δὲ Ἀκαδημία, χωρὶς πρὸς ἀνδρῶς ἰδιώτην, γυμνάσιον δὲ ἐπ' ἐμῶν, proxime urbem est Academia, priuati olim hominis possessio, mea etate gymnasium*: cum quibus idem sentiunt STEPHANVS de urbibus, HESTCHIVS, SVIDAS. quo in loco iam Academus instituerat scholam non litterariam; sed corporibus exercendis corroborandisque destinatum,

(g) lib. I. ep. 6.

(h) de stat. illustr. rom. cap. XXIV. p. 205.

(i) antiquit. acad. supplem. I. p. 202 & de stud. liber. ad Cod. Theod. p. 18.

(k) ad PLIN. l. c.

(l) panegyrf. pro restaur. schol. p. 69.

(m) l. XXXIII cap. 51.

(n) de capitol. cap. 47.

(o) d. l. p. 211.

(p) lib. III. segm. 7.

(q) in Atticis cap. 29.

ipſo Academo fortitudine & prudentia militari eminente; Plato vero ex itineribus, quæ ſapientiæ gratia ſuſceperat, redux, non diu Athenis vixit; ſed ut muſis ſuis otium acquireret amoenum, agrum hunc ter mille drachmis ſibi ac ſuis redemit, vide PLV-TARCHVM, (r) & HERMANNVM CONRINGIVM, (s) ac ibi officinam philoſophiæ celeberrimam inſtituit, vnde & diſcipuli eius dicti ſunt academici: de quo confer CICERONEM. (t) locus erat valde amoenus, multis arboribus & clarorum virorum monumentis ornatus, auctoribus DIOGENE LAERTIO, (n) CICERONE. (x) erant ibi aræ amoris Promethei, Mercurii, Mineruæ, Herculis; hortuli plures, academica ſpatia mirifice nobilitantes; nec non bibliotheca, quam ſibi comparauerat Plato: confer MENAGIVM, (y) HERMANNVM CONRINGIVM, (z) IOANN. ANDREAM SCHMIDT, (a) CHRISTOPHORVM CELLARIVM, (b) IO. POTTERVM, (c) IO. PETRVM LVDVICI. (d) Cicero vero longe poſt villam quandam ſuam academiæ nomine dignatus eſt, prout teſtatur PLINIVS: (e) *digna memoratu villa eſt ab Auerno lacu tendentibus, impoſita littori, celebrata porticu ac nemore; quam & vocabat M. Cicero academiæ ab exemplo Athenarum, ibi compoſitis voluminibus eiudem nominis; academicarum nempe quaſtionum, a temporibus Juſtiniani imperatoris in vniuerſo terrarum orbe per mille amplius annos nulla ſchola, aut ſcholæ locus, academiæ nomen accepit, donec eam rurſus uſurpauit Cardinalis Beſſarion Paulo II. Pontifice. iſte magnus*

(*) de exſil. p. 603.

(s) antiquit. acad. ſuppl. VII.

p. 225.

(t) lib. I. acad. quaſt. c. 4.

(n) lib. III. ſegm. 7.

(x) de diſtinat. lib. I. c. 13.

(y) ad Laert. p. 144.

(z) ant. acad.

p. 9. & ſup. I. p. 199.

(a) de gymnaſ. litter. Athen.

(b) N. O. A. lib. II. cap. 13.

p. 1150.

(c) archæol. græc. p. 33, 34.

(d) de prima academ. villa Platonis.

(e) lib. XXX. hiſt. nat. c. 2.

gnus erat aestimator Platonis & societatem eruditorum hominum, quam in domo sua instituebat, academiam adpellabat. deinde hoc perhonorificum nomen plures societates, priscam doctrinam collapsam restituentes, magno mentis ardore amulatae sunt. hinc orta academiae Humoristarum, Inthronatorum, Furfurarium, Otiosorum, cetera, quas diligenti opera exposuerunt MORHOEIVS, (f) STRVVIVS, (g) REIMMANNVS, (h) quibus addidit IO. BURCHARDVM MENCKENIVM. (i) tractu temporis academiae nomen ad omnes scholas, in quibus altiores disciplinae traduntur, quae alias nomine *universitatum* veniunt, translatum est: confer HERMANNVM CONRINGIVM, (k) AVCTOREM *bibliotheca nouae Halensis*. (l) *lycei* quoque erat nomen, quod gymnasiis litterariis veterum romanorum tribuebatur, ortum ab Apolline Lyceo, cui locus alter, qui Athenis musarum templum habebatur, quive *lyceum* dicebatur, erat sacer. erat in illo loco *peripatus*, Aristotelis deambulatio, qua iste philosophus mirifice delectabatur: vide DIOGENEM LAERTIVM. (m) quod *lycei* nomen etiam gymnasio Ciceronis in Tusculano fuit, de quo ipse hunc in modum testatur: (n) *quibus de rebus & aliis saepe & paullo accuratius nuper, cum essem cum Quinto fratre, in Tusculano disputatum est. nam cum ambulandi causa in lyceum venissemus, (id enim superiori gymnasio nomen est) perlegi, ille, inquit, tuum paullo ante certium de natura deorum. ibi sublatis iudiciis, & amisso regio forensi, ludum quasi habere coepit & Pan-*

fam

(f) polyb. litter. tom. I. lib. I. c. 14.

(g) introd. in not. rei litter. c. X. & in suppl. p. 153.

(h) hist. litter. p. 1 lib. I. p. 107. seqq.

(i) declam. de charlar. erud. p. 11, 12. edit. lib.

(k) antiquit. acad. diff. III. p. 93. diff. V. p. 154.

(l) part. 45. p. 363.

(m) lib. V. segm. 2.

(n) lib. I. c. 5. pr. diuin.

fam, Hirtium atque Dolabellam in morem præceptoris quotidie arte declamandi exercuit; prout ipse tradit: (o) adde QVINCTILIANVM. (p) nostra ætate omnes scholæ, in quibus iuuentus illis litteris, quæ ceteris grauioribus studiis præsidio sunt atque adiumento, imbuitur, lycea vocantur. ad *ludi* nomen nos ordo ducit, quo gymnasia romanorum insigniebantur. illud, sicut vox gymnasii, primum vsurpabatur de loco, vbi sese exercebant gladiatores: hinc a SVETONIO (q) eiusmodi locus dicitur *ludus gladiatorius*: adde CICERONEM, (r) HORATIVM, (s) CHRISTOPHORVM CELLARIVM; (t) deinde vero vox hæc translata etiam est ad quævis loca, in quibus animi cultura suscipiebatur, quam in rem testatur QVINCTILIANVS: (u) *sed in verbis quis adeo est imperitus, ut ignoret genera & qualitates & personas, & numeros? litterarii pene ista sunt ludi & triuialis scientie*; vbi illæ scholæ denotantur, in quibus prima elementa pueris tradebantur; quo & pertinent verba LIVII: (x) *intentos opifices suo quemque operi & ludos litterarum strepere discentium vocibus vidit*: adde NEPOTEM. (y) quo sensu vox græca διδασκαλειον plerumque apud auctores vsurpatur, vti patet ex DIONYSIO HALICARNASSENSI; (z) atque hinc adpellatio ludimagistrorum, qui in istis scholis docebant, orta est, de quibus infra dicendi locus erit. sed & grammaticorum scholas quandoque hoc habuisse nomen, videre est apud SVETONIVM, (a) quando dicit: *audiebam etiam memoria patrum quosdam e grammaticis statim e ludo*

(o) lib. IX.
ad div. ep. 18.
(p) inst. orat.
lib. XII. c. 11.

(q) vit. Cæsar.
cap. 31.
(r) lib. V. ad
div. ep. 12. n.
28.

(s) de art.
poët. v. 22.
(t) ad d. l.
CICERONIS.
(u) inst. orat.
lib. I. cap. 4.

(x) lib. VI.
c. 25.

(y) vit. Attic.
c. X. n. 3.

(z) lib. IX.
antiquit. rom.
p. 709.

(a) de illust.
gramm. c. 4.

do transisse in forum; ac de rhetorum schola vitupauit hanc vocem CICERO, (b) quando e ludo Iſocratis, tamquam ex equo Troiano innumeros principes exiisse ait; nec non SVETONIUS (c) de rhetore EPIDIO testatus est, ipsum ludum docendi aperuisse: confer CONRAD. BVVDE. (d) de nomine scholæ, a quo sine dubio germanica vox *Schule* trahit originem, non est, quod plura moneamus: de eius origine, quum vel a græca voce σχολή, *otium*; vel ab hebræa מְנוּחָה *vacauit*, in otio vixit, deriuetur; & sic vel ab otio honesto & voluprate in docendo; vel a vacando dicatur, vide CHRISTIANVM BECMANNVM, (e) IO. FVNGERVM, (f) quibus addas HOFMANNVM, (g) FRIDERICVM SPANHEMIVM. (h).

§. V. Haectenus de nominibus scholarum. quibus expositis ad ipsum argumentum explicandum conuertimur, atque obseruamus, scholas veterum romanorum partim priuatas; partim publicas fuisse, quod ad illas adinet, pro voluntate & sententia cuiusque eligebantur, quum romanis magnæ curæ esset liberorum educatio atque institutio: plerumque vero domi & in contubernio matris addiscebantur elementa, & ipsi parentes liberos suos litteris erudiebant. *iam primum enim suus cuique filius ex casta parente natus, non in cella emte nutricis, sed gremio ac sinu matris educabatur, cuius præcipua laus erat, tueri domum & inservire liberis, prout perpulere dicit* AVCTOR (i) de causis corruptæ eloquentiæ: contra sane, ac vt hodie fit, vbi matres saepenumero ad-

(b) lib. II. de orat. c. 22.

(c) de illustr. rhet.

(d) de stud. lib. veter. roman. p. 17. 18.

(e) origin. dar. lingu. p. 686.

(f) etymolog. latin. p. 10. 15.

(g) lexic. vniuersal. voce: schola tom.

IV. p. 95.

(h) orat. de auditor. veter. tom. II. opp.

p. 1367.

(i) c. XXIX.

nutrices liberis esse in peccando, & contra paternam
seueritatem conuiuere solent. nec desunt exempla
veterum romanorum, quæ hæc mirifice corroborant.

(k) de clar. o.
rator. cap. 58.
adde cap. 27.

(l) lib. VIII.
ep. 4. ad Attic.

(m) vit. ipsius
cap. 4. n. 3.

(n) vit. Attic.
I, 2.

(o) de stud.
liber. vet. rom.
p. 8. 9.

(p) c. XXIX.
n. 2.

(q) Herma-
then. tract. i. c.
5. p. 84. seqq.

CICERO (k) adfirmat, se legisse epistolas Corne-
liæ matris Gracchorum, & adparere, filios non tam
in gremio educatos, quam in sermone matris: & alio
loco: (l) *mallem Cicerones nostros meo potius labore*

subdoceri, quam me alium eorum magistrum querere:
et TACITVS (m) de Agricola: *mater Iulia Pro-*
cilla fuit, rare castitatis. in huius sinu indulgentia-
que educatus, per omnium honestarum artium cul-
tum pueritiam adolescentiamque transegit: adde

NEPOTEM (n) & CONR. BVDDE. (o) tali ve-
ro educatione nihil profecto præstabilius, nihilque
pulcrius censendum, quum vterque parens certamine
quodam officium suum diligenter præstat: & tum
demum optatus educationis euentus expectandus est,
quando parentum cura ad consilia atque monita re-
ctorum adpositorum legitime adgregata est. res e-
nim profus temeraria videtur, scholis omnem hone-
statis rationem tantummodo relinquere, domi ve-
ro nihil ad eam conferre, aut leuiter solum tractare:
quum fieri nequaquam possit, vt domi prostratos
mores schola publica in rectum felicissime extollat
atque erigat. hinc AVCTOR (p) dialogi de caus-

sis corruptæ eloquentiæ inter rationes, quapropter
eloquentia & ceteræ artes ab veteri gloria defecerint,
quoque refert NEGLIGENTIAM PARENTVM: ad-
de GVILIELMVM MECHOVIVM, (q) CHRISTO-
PHORVM CELLARIVM. (r) parentum vero mu-

nus

nus in hoc negotio breuibus recensere, a proposito
dissertationis argumento minus alienum erit. illo-
rum quippe cura in eo primum versari debet, vt li-
berorum ingenia, quum magna eorum sit varietas,
sollerti cura atque prudentia explorent, num ad litte-
rarum scientias capessendas nati atque apti sint? (r) (r) program.
n. LX. p. 432.
quum omnes litterarum studia addiscere debe-
ant, qui naturali mentis pollent facultate. si itaque
parentes deprehendant, liberos hisce mentis doti-
bus praeditos esse, litterarum studiis eos sine dubio
consecrare possunt: prudentia tamen interdum est,
eos ad haec sacra non admittere, quamuis necessarias
mentis facultates habeant. quum autem non perin-
de sit, quam quisque artem colendam suscipiat, ex-
ploratione & scrutinio iterum opus est, priusquam
litterarum studiis operam nauent, ad quam scientiam
tractandam apti sint? ingenio enim nonnulli pollent,
sed ingenio ad scientiam, quam discendam sibi su-
munt, apto plane destituuntur: & rectius profecto
sibi consulunt, qui aliam artem addiscunt, quam
qui inuita Minerva litteris operantur, prout laudatus
maxime venerandus IO. FRANCISCUS BVDDEVS
(r) dicit. quum itaque parentes liberos certa cui-
dam scientia addiscenda destinauerint, cura ipsis esse
debet, vt finis propositus feliciter obtineatur, id quod
fiet, si id, quod prouidendum est, liberis prospicere
ne omittant; & quid agant, aut quid discant filii,
diligentius explorent. singulis vero parentibus huic
rei non sufficientibus, saluti liberorum consulitur, si
praceptorum opera hac in parte vrantur, id quod

(r) conf. I.F.
BVDDEVS
fel. iur. nat. &
gent. p. 377.

(r) dict. loc.
p. 12. d. 10.

perspexerunt veteres romani, dum ipsorum liberi ad litterarum studia ope præceptorum quoque adducebantur. quum autem de scholis eorum priuatis prius agere, nobiscum constitutum sit, obseruamus, non vnus eas fuisse generis. fuerunt quippe aliæ, in quibus litterarum elementa tradita sunt; aliæ, in quibus arte grammatica iuuentus imbuta est; aliæ, in quibus rhetores & philosophi docuerunt. qui primis elementis litterarum iuuentutem rudem instituebant, vocabantur *ludimagistri*, *litterarii ludi magistri*, *litteratores*, *magistri litterarii*, *primi magistri*, *magistri ad prima elementa*; confer IO. VVOVVERIVM

- (§) de polym. (v) SAM. PITISCVM, (x) CONR. BVDE. (y) de re ipsa testatur LIVIVS, (z) quando de Camilli ingressu ad Tusculanos dicit: *intentos opifices suo quemque operi & ludos litterarum strepere discenti-* gramm. pag. 1067. *um vocibus, vidit; & de Virginiæ filia: (a) virginæ venienti in forum (ibi namque in tabernis litterarum ludi erant) minister decem viri manum iniecit:* p. 18. 19. adde DIONYSIVM HALICARNASSEM. (b) (z) lib. VI. ex quibus liquet, quod hæc prima elementa sint cap. 25. tradita, quodue pueri & puellæ institutionem habuerint communem. adiungebantur hæc magistris litterariis *pædagogi*, siue comites custodiae causa, quorum probatis spectatisque moribus familiae soboles committebatur, coram quibus neque dicere fas erat, quod turpe dictum; neque facere, quod inhonestum factum videretur, vide AVCTOREM (c) de causis corruptæ eloquentiæ, PLINIVM (d) & CONR. BVDE. (e) elementis adreptis, adibant grammaticorum
- (c) cap. 26. n. 6.
(d) lib. III. ep. 3. n. 4.

corum scholas, quarum magnum fuisse subinde numerum, ex SVETONIO (f) cognoscimus, quando dicit: *post hoc magis ac magis & gratia & cura artis increvit, ut ne clarissimi quidem viri abstinerent, quominus & ipsi aliquid de ea scriberent: utque temporibus quibusdam, super viginti celebres scholæ fuisse in urbe tradantur.* de M. ANTONINO philosopho testatur IULIUS CAPITOLINUS, (g) illum postquam egressus esset annos, qui nutricum fouentur auxilio, usum fuisse magistro ad prima elementa Euphorione litteratore: grammaticis græco Alexandro, quotidianis latinis, Trosio Apro & Pollione & Eutychio, Proculo Siccensi. postea a rhetoribus & philosophis priuatæ institutæ sunt scholæ, minus vero publica auctoritate. quin immo, quum tractu temporis oratoria disciplina turpissime corrumpetur, atque eadem non ad virtutem amplius, sed plane ad argutam militiam iuuenes erudirentur; (h) romanis vero virtus atque integritas adhuc curæ essent, fieri non poterat, ut huiusmodi rhetorum ac sophistarum argutiæ, fictæque ad ius peruertendum controuersia ac declamationes illis placerent. quare CAIO FANNIO STRABONE, & M. VALERIO MESSALLA consulibus de philosophis & rhetoribus s. c. factum, VTI ROMÆ NE ESSENT: quod sancitum quoque est interiecto tempore a CN. DOMITIO AENOBARBO & L. LICINIO CRASSO censoribus: vide SVETONIVM, (i) A. GELLIVM, (k) item CASAVBONVM, (l) CELLARIVM. (m) ad loca vero quod adinet, in quibus iuuentus priuatim edocta est, in

C 3

adibus

(e) dist. 109.
p. 12. fecit.
(f) de illust. grammat. cap. III. n. 3.

(g) vit. Anton. philof. cap. II. adde FABRICII biblioth. græc. lib. IV. c. 23. p. 21.

(h) LACTANTIVS l. I. inst. div. c. 1. adde c. 15.

(i) de claris rhetor. c. 1.
(k) noct. Attic. lib. XV. c. 11.

(1) ad c. v. ædibus priuatis id plerumque factum esse, ex prisca SVETONII ætatis monumentis patet, vt de MARCO ANTONIO GNIPHONE illud testatur SVETONIVS; (2) quamuis & theatra delecta quandoque fuisse ad priuatum doctrinæ & eloquentiæ specimen exhibendum, constet ex AVCTORE (o) dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ: adde SENECA. (p) templa quoque interdum fuisse officinas litterarum, in quibus philosophi ac sophistæ haud raro suas *diatribas* fecerunt, ac iuuentutem bonis artibus ac disciplinis formarunt, relatum legimus, id quod de MEGISTIA *Smvrnaeo*, qui in templo vrbs romæ apud Smvrnaos (q) iuuentutem docuit, testatur PHILOSTRATVS, (r) qui etiam de APOLLONIO *Tyransensi* refert, (s) ipsum Aegis in templo Aesculapii docuisse, immo numquam non vitam egisse in templis: adde GOTTFRIED OLEARIVM. (t) neque non in basilicis priuata iuuentutis institutio suscipiebatur. erant illæ ædes ad negotiationes & iudicia porticibus & ambulationibus magnifice ornata, de quarum ratione consulas VITRVVIVM, (v) BERGIERIVM, (x) ac de iudiciis priuatis, quæ romæ in illis instituebantur, IO. GOTTLIEB HEINECCIUM; (y) atque habebantur in iis olim orationes, aliæque honestæ exercitationes, quam in rem testatur QVINCTILIANVS: (z) *quod accidisse etiam Portio Latroni, qui primus clari nominis professor (alii legunt professor) fuit; traditur, vt cum ei summam in scholis opinionem obtinenti caussa in foro esset oranda, impense petierit, vti subsellia in basilicam*

P. 724. edit. GRAEVII. (m) dissert. acad. p. 348. (n) de illustr. graëm. c. VII. n. 2.

(o) cap. X. n. 7. XIII. n. 3. (p) ep. 108.

(q) TAETIVS annal. lib. VI. cap. 56. n. 2. (r) de vit. philosoph. lib. II. n. 27. p. 618.

(s) vit. ipfius lib. I. cap. 8. p. 10. (t) ad Philostr. de vit. philosophar. p. 479. 618.

(v) lib. V. c. 1. (x) lib. V. c. 8. de viis imper. rom. tom. X. thes. ant. rom.

GRAEVII P. 561. (y) antiquit. rom. lib. IV. p. 214. 219. (z) illust. orat. lib. X. c. 5.

silicam transferrentur: adde SENECAM, (a) PLINIVM, (b) APVLEIVM. (c) accedunt diuitum aulae atque domus, quae ab romanis iuuentutis institutioni libentissime concedebantur: hinc IUVENALIS: (d) *si dulcedine farræ succensus recites, Maculonis commodat ades;*

ac de SALEIO BASSO celeberrimi nominis poeta dicit AVCTOR (e) dialogi de causis corruptae eloquentiae: *domum mutuatur, & auditorium exstruit, & subsellia conducit*: adde PLINIVM, (f) ACCHRISTOPH. CELLARIVM. (g) de curiis, quae scholarum priuatorum vices interdum subierunt, testatur exemplum ARISTIDIS, laudatum FRANCISCO BERNHARDINO FERRARIO. (b) & haec praecipuae fuerunt romanorum scholae priuatae. in pluribus quidem locis iuuentus priuatim instituta est, vt iam supra obseruatum a nobis fuit, a quouis consilio priuato scholas priuatas constitutas fuisse; sed aliae parum fuerunt celebres, aliae ad tempus tantum durarunt. sic in rostris, foris, areis priuatim docuerunt & historiae romanae auctoribus augurum & philosophantium collegia passim memorantur. nec in celebres sunt propter institutionem priuatam horti FRONTONIS CORNELII, quo philosophiae simul & dicendi praecipue usus est M. ANTONINVS philosophus, qui & isti, vt IVLIVS CAPITOLINVS (i) tradit, statuam ab senatu ponendam curauit. nec in balneis priuata institutio, aliaeque exercitationes intermissae sunt; prout de recitationibus, quae in illis sapi-

(a) lib. IX. contr. pro-
(b) lib. II. ep. oem. 14. n. 4.
(c) apolog.
(d) satir. VII. v. 40.

(e) cap. IX. n. 6.

(f) lib. VIII. ep. 12. n. 2.
(g) ad dict. loc. PLINII p. 426.

(b) de vet. acclam. & plaus. lib. III. c. 11.

(i) vit. Anton. c. 2.

(k) lib. I. fa- sapius instituta sunt, adfirmant HORATIVS, (k)
 tit. IV. v. 74-75. MARTIALIS: (l) ceterum de scholis romanorum
 (.) lib. III. e. priuatis confer PANCIROLLVM, (m) FERRARI-
 Pigr. 44. VM, (n) & SPANHEMIVM. (o) hac ratione qui a
 (n) descript. vrb. rom. thes. teneris formantur & sub faustis penetralibus enutri-
 ant. roman. untur adolescentes, optimis deinde auspiciis emigra-
 GRAEVII rom. III. p. 334. re queunt in scholas publicas, & sic ad maturitatem
 (n) dict. loc. & summam disciplinarum sensim ascendere, ac sol-
 (n) orat de lidam eminentemque imaginem eruditionis conse-
 tom. II. opp. qui. vt enim ager, nisi summa cura colatur, semen-
 p. 1367: que velut vtero suo concipiat atque concludat, fru-
 ctus non dabit: ita adcurata educatio in prima etate
 ubi abest, contraria fere omnia eueniunt. atqui heic
 nobis se offert questio, an priuatae scholae publicis
 praeferenda sint? quo de momento in vtramque par-
 tem sapius disputatum fuit, quodque doctissimos
 quosque viros in diuersum traxit. exstiterunt quippe,
 qui priuatam iuuentutis institutionem publicae multis
 modis anteponendam duxerunt, quam sententiam
 inter alios tenet illustris CHRISTIANVS THOMA-
 (p) obs. Hal. SIVS, (p) qui comoda, quibus priuatae scholae pra-
 rom. I. n. 10. publicis gaudent, fusius enarrat. alii vero, & quidem
 plurimi, consultius putarunt, liberos publice cum
 multis institutione coniungere, quam domi seorsum
 separatimque erudire, suamque opinionem multis
 argumentis atque rationibus corroborare ac munire
 adlaborarunt. id quod praecipue egerunt ex vetu-
 (q) instr. orat. stiori etate QVINCTILIANVS, (q) ex recentiori
 lib. I. c. 2. vero CHRISTOPHORVS CELLARIVS, (r) DAN-
 (r) dissert. a. cad. p. 361, & GEORG. MORHOFIVS, (s) GOTHOFREDVS VO-
 CKE-

CKERODT, (f) IO. MATTHIAS GESNERVS, (u) programm. n. XXXIV. pag. 236. & n. LX. p. 433.
 qui postremus tamen media incedere via videtur, quorum sententiæ & ego aliqua ex parte subscribo: quamuis minus negem, illorum opinionem, qui priuatam institutionem publicæ anteponunt, non omni desitui fundamento. quæ enim priuatæ institutioni incommoda obiiciuntur atque pericula, quod in ea scilicet superbi fiant iuuenes, aut nimis verecundi, imprudentes atque molles, aut aliis incommodis sint obnoxii, id non ex ipsa re, sed aliunde oritur. deinde quoque non omnia argumenta, quæ ad scholarum publicarum præ priuatæ præstantiam demonstrandam adferuntur, ita comparata videntur, vt adcuratum sustinere examen queant. exemplo sit argumentum ab æmulatione desumptum, quam maximis laudibus euehunt, eaque iuuenes præcipue ad præclara quæuis excitari posse existimant. & hinc in omnes fere scholas certamina quædam introducta sunt, quum alter alteri, prout vicerit vel minus, antefertur, & ob diligentiam præmiis ornatur, id quod præ aliis vrget CHRISTOPH. CELLARIUS, (x) (x) dict. loc. (y) loc. cit. (z) program. n. LX. p. 435.
 quando QVINCTILIANI (y) vestigiis insistens dicit: (z) *vel sola æmulatio, quæ calcar est studiorum, publicam institutionem commendatiorem facit, dum ingenia in magno cætu non desunt, quibus excitari alia inflammarique ad acrius arripiendas litteras possint.* quæ opinio hominis christianæ professionis quamuis saniozem ac mitiorem admittat interpretationem, quam ista, cui QVINCTILIANVS, paganus auctor erat addictus; suo tamen destituta est fundamen-

D

damen-

(a) program.
n. XXXIV. p.
240.

(b) annot. ad
VELLEII PA-
TERCVLI h. l.
cap. 17. p. 59.
adde THO-
MAS. caur.
circa præc. iu-
rispr. c. VI.
s. 89.

(c) in prax.
philos. moral.
p. 443.

(d) in diff. de
metu compa-
ration. ad
EORN-TACITI
annal. lib. I.
c. 76. s. 21. &
instit. theol.
mor. part. I.
c. 1. sect. 6.
s. 32.

(e) l. c.

(f) consult.
de hist. litter.
ærtæ cuiusd.
gent. scribend.
p. 201.

(g) disp. de
æmulatione.
(b) instit. rei
scholast. c. III.
p. 195.

damento. distinguit quidem CELLARIUS (a) æ-
mulationem prauam ab honesta, quod & IO. HEIN-
RICVS BOECLERVS (b) facit; sed æmulationem
nullo modo laudabilem dici posse, ambitionis potius
esse speciem, excitatam per honores alterius, quos
nobis vindicare cupimus, iam pridem a doctis viris, fa-
norem philosophandi rationem sequentibus obser-
vatum est: confer CHRIST. THOMASIVM, (c)
IO. FRANCISC. BVDDIVM. (d) ægre enim fer-
re, alterum bonis quibusdam gaudere, nec conco-
quere posse, quod ipsi hæc bona non possideamus,
eoque stimulo ad gloriæ palmam illi dubiam red-
dendam, aut plane bona, quæ possidet, illi eripien-
da, aut honoris gradu cum deiicendum impelli,
hoccinæ virtutis opus, hoccinæ laudabile diceres?
quem in modum præclare obseruat maxime vena-
randus IO. FRANCISC. BVDDIVS. (e) & quam-
uis minus negem, æmulationem interdum industriæ
causam esse, iuuenesque ad diligentiam instimulari
& præmiis propositis ad studia acriter prosequenda
acui, non tamen facienda sunt mala, vt bona eueni-
ant: confer MICH. LILIENTHALIVM, (f)
CHRIST. GOTTL. SCHWARZIVM, (g) IO.
MATTHIAM GESNERVM. (b) talem bonarum
mentium pestem potius euitabit christianæ iuuentu-
tis præceptor, & adolescentibus voluntatem diuinam,
sacris litteris consignatam, qua rectorum studiorum
contentio & æmulatio vnice sustentatur, demonstra-
bit, & impressum hunc sanctiorem impetum con-
tinuatis precandi, legendi, meditandi, diligendi exer-
citiis

citiis fouebit, confirmabitque ostensis exigui laboris præmiis maximis, breuiumque ærumnarum & dolorum solatiis sempiternis: confer GOTHOFREDVM VOCKERODT. (i)

§. VI. Nunc de scholis publicis veterum romanorum dispiciendum est, quæ præsertim fuerunt *athenaum, capitolium & pergula magistrales*. athenaum schola fuit artium liberalium ab imperatore ADRIANO constituta, qui erat *Ὁσεί Φιλολόγος ἐν ἐκείτῃ τῇ γλώσσῃ, ingenio ad studia bonarum artium & vtriusque lingue prompto*, vt XIPHILINVS

(k) ait; siue vt EYTROPIVS (l) perhibet: *facundissimus latino sermone, græco eruditissimus*; quamuis ceteroquin haud magnam clementiæ gloriam haberet. & quemadmodum litteras fouebat, ita quoque cultores earum singulari benevolentia proferebatur, quam in rem testatur SPARTIANVS: (m) *quamuis esset in reprehendendis musicis, tragicis, comicis, grammaticis, rhetoribus, oratoribus facilis; tamen omnes professores & honorauit & diuites fecit, licet eos questionibus semper agitauit: & doctores, qui professioni suæ inhabiles videbantur, ditatos honoratosque a professione dimisit*. eius itaque erga honestas artes & bonæ mentis alumnos munificentia in signe documentum est, quod athenaum musarum & sapientiæ ædes ac domicilium suauissimum aperiretur, in quod se conferrent adolecentes, qui præsidium vitæ fortunarumque in liberalium disciplinarum cultu constitutum sibi habebant, vt ibidem expolirentur perficerenturque. etenim AVRELIVS

(i) consult.

P. 345.

(k) epitom.

Dion. p. 257.

(l) lib. VIII.

cap. 3.

(m) vit. ipsi.

us. cap. 17.

(n) de caesat.
cap. 14.

(o) rom. hist.
lib. 73.

(p) dict. loc.

(q) vit. eius
cap. 35.

(r) vit. c. II.

(s) ad CAP I.

TOLINI Per-

tinacem c. II.

(t) diff. de mu-

seo Alexandri-

no rom. VIII.

thes. antiqu.

græc. GRO-

NOVII.

(ß) de vit. so-

phistar. lib. I.

n. 25.

(a) sacr. serm.

tom. I. p. 491.

(y) ad Philo-

strat. p. 531.

(z) antiqu. a-

cad. diss. I. p.

22. & suppl.

XII. p. 228. it.

de stud. liber.

VICTOR (n) aperte dicit: *græcorum more, seu Pompilii Numæ, caeremonias, leges, gymnasia, doctoresque curare occupit: adeo quidem, ut etiam ludum ingenuarum artium, quod athenæum vocant, constitueret*: adde DIONEM CASSIVM. (o) athenæum vero ideo dicebatur, quod in eo se exercent viri docti, ac Mineruæ sacris initiati, ut DIO CASSIVS (p) affirmat: in quo multos viros illustres ac dignitate eminentes liberalium artium studiis operam dedisse, ex prisca ætatis monumentis patet. sic ad illud audiendorum & græcorum & latinorum rhetorum, vel poëtarum causa frequenter processe ALEXANDRVM SEVERVM, refert LAMPRIDIVS: (q) & de PERTINACE CAPITOLINVS: (r) conferis AACVM CASAVBONVM, (s) IO. FRIDERICVM GRONOVIVM. (t) ceterum ad ADRIANI liberalitatem quoque pertinet gymnasium Smyrnæ exstructum, cuius mentionem faciunt PHILOSTRATVS, (v) ARISTIDES; (x) quibus addas GOTTFRIED OLEARIVM; (y) sed hæc in transitu. subsequitur *capitolium*, quod secundum locum scholarum publicarum apud veteres romanos tenebat. tempore Theodosii II. oratores tres, grammatici decem, sophista quinque, philosophus vnus, iuris romani periti duo in eo docebant, vide HERMAN. CONRINGIVM, (z) SAM. PITISCVM, (a) IO. GOTTL. HEINECCIVM. (b) namque illo temporum tractu, & antea romæ quæ rhetorum græcorum cathedram sophisticam fuisse deprehendimus. de sophista EVODIANO illud testatur PHILOSTRATVS: (c) *τὰ δὲ τῆς Φωνῆς ἄλλα ἐς τὴν*

ἐς τὴν πόλιν, καὶ τὸν ἐκεῖθεν θρόνον, *eloquentia porro* urb. rom. & constantinop. pag. 13.
praemia ab urbe romana, & que ibi est, cathedra
habuit; & de sophista AELIANO dicit: (d) ὅτι (d) lex. antiqu. roman. tom I. p. 169.
προσθηθεὶς σοφιστῆς καὶ τὸν χορηγουμένον τῶ σοκῶνται, (b) antiquit. rom. lib. I. tit. 25. p. 256.
ὅν ἐπιτεύουσι, οὐδὲ ἐκώδισσε τὴν ἐαυτοῦ γλῶσσαν, quod (c) de vit. sophist. lib. II. n. 16. pag. 596.
oblato sibi sophista titulo ab eis, quorum est hanc gra- (d) lib. cit. p. 624.
tiam facere, nec deterius tamen senserit, ubi
προσθηθεὶς σοφιστῆς (e) ad Philostrat. p. 624. *idem est, ac θρόνον ἐπέστησεν,* (f) bibl. græc. lib. IV. c. 24. p. 45.
 throno vel cathedrâ sophistica prafici, obseruante
 G. OLEARIO. (e) confer IO. ALBERT. FABRICIVM. (f) nomine capitolii alias quoque scholas
 in prouincijs adpellatas fuisse, obseruat CHR. CELLARIVS: (g) adde IO. ALBERT. FABRICIVM. (h)
 succedunt *pergulae*, quas itidem pro scholis publicis a
 romanis habitas fuisse, quam plurimi auctores sunt.
 pergula erat domus exporrecta & propendens, in qua
 artifices se exercere, & res venales exponere consue-
 rant: hinc LVCILIVS apud LACTANTIUM: (i)
pergula pictorum, veri nihil, omnia ficta;
 adde PLINIUM, (k) IUVENALEM. (l) quum
 ue romæ magistri artium in huiusmodi pergulis docerent,
 dictæ sunt *pergulae magistrales*. SVETONIVS (m) de LVCIO CRASSITIO: *deinde in per-*
gula docuit; & VOPISCVS (n) de SATVRNINO: in
Africa rhetorice operam dederat, roma frequenter
auerat pergulas magistrales. adpellantur CODIC. THEODOSIAN. (o) *publicæ magistraciones & publi-*
cæ cellulæ, his verbis: *uniuersos, qui vsurpantes sibi*
nomina magistrorum, in publicis magistracionibus
cellulisque collectos iudicumque discipulos circumfer-

re consueverunt, ab ostentatione vulgari precipimus amoueri; hæ publicæ scholæ romanorum constitutæ sunt publica auctoritate, de quibus consulas FRANCISCVM BERNARDINVM FERRARIVM, (p) & dom. PRAESIDEM. (q) quis vero primus publica auctoritate docuerit, de eo eruditorum sententiæ inter se discrepant. EVSEBIVS (r) quippe obseruat, QVINCTILIANVM fuisse, qui primus in publico gymnasio arte rhetorica iuuentutem per viginti (r) annos erudiuerit, salariumque e fisco acceperit, idque sub DOMITIANO: confer HERM. CONRINGIVM, (s) IO. ALBERT. FABRICIVM. (u) quæ de re vero nonnullam in dubitationem adduci possumus, quum SVETONIVS (x) de TITO FLAVIO VESPASIANO dicat: *primus e fisco latinis grecisque rhetoribus annua centena constituit. præstantes poetas nec non & artifices coemit.* prout enim imperator VESPASIANVS ipse artium studia coluit atque amauit, quippe qui græcis litteris non leuiter tinctus erat; sic in artium professores insigniter exstitit liberalis. cuius rei quoque documentum præbet SALEIVS BASSVS, egregius poëta, qui principis huius miram & eximiam liberalitatem indulgentiamque ingenio suo promeritus, quingenta sestertia ab ipso dono accepit: (y) confer domin. PRAESIDEM. (z) grammaticos quoque publicis inuitatos stipendiis publice docuisse, testatur AELIVS SPARTIANVS. (a) immo & annona iis quotannis cœpit distribui, quam aliquoties iis deminutam restitutamque fuisse, patet ex STMMACHO, (b) CASSIODORO: (c) confer

- (p) de veterum adclamation. & plausu lib. III. cap. I. tom. VI. thes. ant. rom. GRAEVI. (q) diss. de variis modis litteras colendi apud veter. roman. s. III. p. 14. 15. (r) in chron. pag. 164. (s) vid. proem. lib. I. insit. orat. (t) antiquit. acad. diss. I. pag. 15. (u) biblioth. lat. lib. II. cap. 15. s. 1. & suppl. p. 195. (x) vit. cap. XVIII. n. r. cf. FRANCISCVM ad SVETON. caesar. c. XLII. n. 2. p. 13. (y) AVCTOR diatagi de causis corrupt. eloqui. c. IX. num. 8. (z) de præ-

fer IO. GOTTL. HEINECCIUM. (*d*) per grammaticos vero, qui scholas publicas habuerunt, non intelliguntur, qui primis litterarum elementis tantum imbuebant pueros; sed qui interpretandis auctoribus operam impendebant. nam illi immunitate caruerunt, quum vilior visa eorum opera est, quam ut vllam immunitatem mereatur: vide FRANCISCUM BALDVINUM. (*e*) multis post annis philosophi quoque mercede publica, ac stipendiis & honoribus ornati sunt: quorum auctorem IVLIVS CAPITOLINVS (*f*) ANTONINVM *pium*, XIPHILINVS (*g*) vero ANTONINVM *philosophum* esse dicunt, qua de re PRAESES meus disseruit, (*b*) ac in primis auctoritate PHILOSTRATI euicit, XIPHILINI testimonium fide ac dignitate IVLII CAPITOLINI auctoritatem superare, adeoque huius mercedis publicæ auctorem esse ANTONINVM *philosophum*. eiusmodi benignitatem quoque abundanter expertus est EVMENIVS. fuit hic Augustoduni in Gallia primum rhetor, deinde constitutus in aula Constantii Cæsaris sacrae memoriae magister, rursus vero ad scholam eodem honore & duplicato salario, quo in aula frui consueerat, reuocatus, (*i*) vt oratione, quam ad perfectissimum provinciae Lugdunensis præsidem sub Constantio Cæsare, nondum augusto habuit, & in qua ab eo petiit, vt commendaret principibus Mærianam scholam instaurandam, ipse testatur: (*k*) *salarium me liberalissimi principes, ex huius rei publicæ viribus in sexcentis millibus nummum accipere iusserunt: non quoniam non amplius tribuere commodis*

miis veter. philosoph. rhetor. atque orator. s. VIII.

(*a*) vit. Adrian. c. XVII.
(*b*) lib. I. epist. 33.
(*c*) lib. IX. ep. 21.

(*d*) lib. I. tit. 25. pag. 271. ant. rom.

(*e*) ad instit. Iustin. lib. I. tit. XXV. s. 15. de excusat. tut. vel curat.

(*f*) vita Anton. p. c. XL.

(*g*) epitom. Dion. p. 280.
(*b*) dict. loc. s. IX.

(*i*) conf. I. A. FABRICIUM suppl. bibl. lat. 222.

(*k*) cap. XI. num. 2.

modis meis vellent, in quem multo maiora & prius
 & postea premia contulerunt; sed ut tercena illa se-
 fertia, qua sacra memoria magister acceperam, in
 honore priuati huius magisterii addita pari sorte ge-
 minarent. equidem CASAVBONO (l) hoc salarium
 nimum ac pretium communis rhetorum stipendii ex-
 cedere videtur, ideoque pro sexcentis legendum cen-
 set sexagenis; sed quum sic dimidium eius esset minus,
 quam pro dignitate ac munere magistri sacrae memo-
 riæ acceperit, vtrique retinendum est sexcentis: con-
 fer IO. FRID. GRONOVIVM, (m) CHRISTOPHOR.
 CELLARIVM, (n) ac PRAESIDEM. (o) ad felicita-
 tem rei publicæ omnino pertinet, vt magistratus er-
 ga eos, qui erudiendæ iuuentuti præficiuntur, libera-
 litatem exercent, quo grauis isthac nausea atque im-
 mensa molestia commoditate quadam communi vel
 abstergatur, vel discutatur. vt enim aliquis libenter
 educationis tedium laboremque suscipiat, non præ-
 miis modo, verum etiam exquisitis adhortationibus
 impetrandum est, quemadmodum PLINIVS (p)
 dicit. atqui hac in parte differentiam veterum scho-
 larum ab hodiernis HERM. CONRINGIVS (q) ob-
 seruat, in eo consistentem, quod inibi ipsorummet
 doctorum longe lautissima fuerit conditio, præ vt est
 nostra, vipote quorum & liberis & vxoribus de omni-
 bus vitæ subsidis abunde fuerit prospectum. cui adsti-
 pulatur DAN. GE. MORHOEIVS: (r) nemo est, qui
 muneri scholastico admoueri cupiat, ob contentum,
 qui illud vitæ genus comitatur, & ob exiguum stipen-
 dium; quum & luculenta constituenda illis sint premia,
 & ho-

(l) ad SVE-
 TONIVM
 vit. Othon.
 cap. 4. p. 592.
 edit. GRAEVI.

(m) de sefer-
 tiis lib. IV.
 cap. II. n. 33.
 (n) obseru. ad
 EVMENII
 orat. p. 70.
 (o) de præm.
 veter. sophist.
 rhet. atque
 orat. 6. X. p.
 127. pareg.
 academic.
 (p) lib. I. ep.
 8. n. II.

(q) antiquit.
 acad. diff. I.
 pag. 6.

(r) polyhist.
 literar. tom.
 I. lib. II. cap.
 II. §. 8.

Et honore etiam affiendi. e scholis postea mali mo- res protruduntur in academias, qui illic in summa libertate ferociam sumunt. doctrina olim male instituta hic sub optimis etiam doctoribus raro corriguntur. hinc in republica & ecclesia malitia & ignorantia triumphabit: adde GVIL. MECHOVIVM, (s) MICH. LILIENTHALIVM. (t)

§. VII. Atqui hæ præcipuæ fuerunt veterum romanorum scholæ publicæ. nunc exponamus, ad quæ litterarum studia in iis romani animum cumprimis adiecerint: ea tamen ratione, vt ad eorum morem, quum multa de elegantioribus litteris illis debeamus, nos subinde adcommodemus. omnis doctrina romanorum antiquitus arte grammatica, historia, philosophia, poësi & oratoria facultate, vt supra obseruauimus, continebatur; politiores vero litteræ poësi maxime ac oratoria facultate concludebantur, quibus nonnulli iuris ciuilis culturam addebant, quod clarissima nomina AELIORVM, SCAEVOLARVM, SEMPRONIORVM aliorumque testantur: confer CHRISTOPH. CELLARIVM. (u) stoicam philosophiam plerique maxime habuerunt, vel quia ZENO minime, vt aliorum philosophorum sectæ, a rebus gerendis auocabat; vel quia isti sapientes philosophiam practicam feliciter quam alii, colere specie videbantur: vide ATHENAEVM, (x) IO. SCHILTERVM, (y) CHRISTIAN. THOMASIVM, (z) EVERARD. OTTONEM, (a) IO. GÖTTL. HEINECIVM. (b) sacrarum rerum disciplinam romani haud coluerunt; quæ vero illarum fuit ratio, videre est ex

E

scri- ca præcognit.

(s) Herma- then. tract. I. cap. 3.

(t) consultat. de hist. liter. certæ cuiusd. gener. scribend. pag. 58.

(u) diss. acad. p. 360. seqq.

(x) deipnos. VI. 8.
(y) manud. philos. moral. ad iurisprud. cap. I.
(z) caut. cir- ca præcognit.

iurispr. c. VI.
§. 67.

(a) orat. de
stoica veterum
iurisconsultor.
philosophia.

Duisburg. 1715.
§. conf. acta
philosoph. p.
VIII. p. 164. sq.

(b) antiquit.
roman. lib. I.
tit. I. p. 40.

(c) bibliogr.
antiqu. c. VIII.

(d) introduct.
in art. medic.
cum addition.
SCHELHAM-

MER I.
(e) hist. med.
dic. Amstel. 4.

(f) origin. &
antiquit. med.
Ien. 1704. 8.

(g) antiquit.
rom. lib. I. tit.
XXV. p. 254.
255.

(b) pro Arch.
c. III. adde e-
undem ad di-
versos IX. 6. 10.

(i) noct. At-
ticl. XIII. c. 16.

(k) ep. 108.

(l) de illustr.
grammat. c. 10.

scriptoribus, quos copiosius recenset IO. ALBERT. FABRICIVS. (c) ars medendi romæ fero coli & in aliquo pretio haberi cœpit, quam seruos pene solos ac libertos, immo & feruas & libertas coluisse ex antiquæ eruditæ ætatis monumentis patet, quod momentum illustrent HERM. CONRINGIVS, (d) DAN. CLERICVS, (e) SALOM. CELLARIVS, (f) IO. GOTTL. HEINECCIUS. (g) litteræ, quibus pueri inprimis informabantur, grammatica quippe, eloquentia, poësi, historiarum monumentis, adpellabantur ipsis studia humanitatis, id quod ex CIRONIS verbis clarissime elucere videtur, quando dicit: (b) *ut primum ex pueris excessit Archias, atque ab iis artibus, quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet, se ad scribendi studium contulit.* ex quo etiam patet, quod per studia humanitatis præcipue id genus litterarum intellexerint, quod hodie nobis dicitur *philologicum*, quo & pertinent verba A. GELLII, (i) quando dicit: *humanitatem id adpellarunt propemodum, quod greci παιδείαν vocant, nos eruditionem institutionemque in bonas artes dicimus.* philologiæ vox vero ampliore adhuc apud veteres habuit significationem, quum sub ea non solum cognitionem linguarum & artis grammaticæ, verum etiam historiarum aliarumque scientiarum comprehenderint. hinc SENECA (k) grammaticum a philologo distinguit, & SVETONIUS (l) de ATTEIO philologo dicit: *philologi adpellationem adsumpsisse videtur; quia sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi vendicavit, multiplici varique doctrina*

na

na censebatur. etenim hic ATTEIVS, de quo CAPITO ATTEIVS dixit, ipsum inter grammaticos rhetorem, & inter rhetores grammaticum fuisse, disciplinam rhetoricam cum præceptis grammaticæ coniunxit, ut eloquentiæ candidati maiori fructu rhetorum opera atque institutione frui possent: adde

QVINCTILIANVM: (m) confer IO. WOWERIVM, (n) & PRAESIDEM. (o) de cetero humanitatis studia a romanis quoque vocabantur *bonæ artes, doctæ artes, artes liberales, liberalia studia, discipline liberales, doctrina liberales, artes ingenuæ, artes honestæ, studia honesta*. latiori vero interdum significatione humanitatis vox a CICERONE adhibetur pro eruditione omnis literaturæ, philosophiæ quoque ac iuris scientiæ. sic pro philosophiâ sumit his verbis: (p) *audacius paullo de studiis humanitatis, quæ & mihi & vobis nota & iucunda sunt, disputabo. in M. Catone, indices, hæc bona, quæ videmus diuina & egregia, ipsius scitote esse propria, quæ nonnumquam requirimus, ea sunt omnia non a natura, sed a magistro. fuit enim quidam summo ingenio vir, Zeno, cuius inuentorum amuli Stoici nominantur*; attamen alibi quoque strictiorem sententiam admittit: confer PHILIPPVM CAROLVM, (q) IO. VVOVVERIVM, (r) G. I. VOSSIVM, (s) & domin. PRAESIDEM, (t) litteras itaque elegantiores ac politiones ab romanorum gente accepimus, cui & amoenissimum earum nomen, quod ab humanitate trahunt, debemus: quapropter eorum morem imitemur & litterarum studia nostra ad eundem adcom-

E 2

mo.

(m) lib. II.
c. 1. inf. orat.
(n) de polym.
c. XV. p. 118.
(o) hist. crit.
lat. lingu. cap.
IV. §. 5. p. 177.

(p) pro L.
Muren. c. 29.

(q) animadu.
in A. GEL-
LIVM lib.
XIII. c. 15.
(r) de poly-
math. c. 3.
(s) de philo-
log. c. I. §. 7.
(t) diatr. de
litter. human.
proleg. §. 2.

(P) c. XXVIII.
n. 2.

modemus. AVCTOR (P) dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ inter præcipuas caussas, cur descitum sit a veteri gloria eloquentiæ, refert etiam OBLIVIONEM MORIS ANTIQVI: ac mihi adfirmare etiam liceat, primam & præcipuam caussam, cur litterarum humaniorum in plerisque scholis tam misera sit facies, esse, quod ab institutione veterum interdum recedamus, neque iuventutem nostram ad græcorum romanorumque scriptorum assiduam lectionem imitationemque curate adducamus, vide IO. STVRMIUM, (X)

(x) de imitat. orator. lib. II. cap. 2.

(y) opuscul. TRVM CVNAEVVM, (z) CHRISTOPH. GELLARIVM. pag. 612. seqq. edit. Lips. noviss.

(z) or. p. 101.
(a) program. n. LXI. pag. 440. seqq.

(b) inf. orat. lib. I. cap. 4.

(c) loc. cit.

(a) id quod qua ratione quam optime fieri queat, e dicendis subinde patebit.

§. VIII. De primo igitur disciplinarum genere, cuius cognitione romani pectus suam impleuerunt, id est de grammatica, differere instituamus. hanc romani, tamquam omnis eruditionis in quocumque sermone fundamentum summo studio coluerunt, siquidem QVINCTILIANVS (b) dicit: *primus, in eo qui legendi, scribendi adeptus erit facultatem, grammaticis est locus.* in duas quasi scholas diuisa hæc ars erat, quarum altera rudior ac pæne popularis; altera perfectior, quæ pertineret ad politiores. priorem innuit QVINCTILIANVS, quando lectionis & scripturæ facit mentionem, ad quas pueri opera grammatarum, ut supra obseruatum nobis fuit, perducebantur; posteriorem vero indicat verbis ultimis: de qua etiam dicit: (c) *que nisi oratori futuro fundamenta fideliter iecerit, quidquid superstruxeris,*

xeris, corrueat, necessaria pueris, incunda senibus, dulcis secretorum comes; & que vel sola omni studiorum genere plus habeat operis, quam ostentationis. varia nomina obtinuerunt, qui hanc artem professi sunt. etenim dicti sunt litterati, grammatici, λογόφιλοι, φιλόλογοι, critici, indices, censores, polyhistores, magistri, professores. grammaticorum vero tria erant genera, quorum alii τεχνικοί, alii ἱστορικοί seu ἐξηγητικοί, alii κριτικοί fuerunt: confer SVETONIVM, (d) IO. VVOVVERIVM, (e) G. I. VOSSIVM, (f) IACOB. PERIZONIVM, (g) IO. CLERICVM, (h) SAMVEL. PITISCVM, (i) DAN. GE. MORHOFIVM, (k) IO. HENRIC. BOECLERV M, (l) ac domin. PRÆSIDEM, (m) de cetero obseruamus, vocem grammatices latiori interdum sententia plurium artium multarumque rerum scientiam denotasse: vide QVINTILIANVM. (n) de ATTEIO grammatico, qui philologus dictus, iam supra SVETONII (o) testimonium adduximus, quod artem grammaticam cum eloquentiæ disciplina coniunxerit, quam ob causam grammatici quoque dicti sunt πολυμαθεῖς, & ipsum studium πολυμαθεῖα: conf. IO. VVOVVERIVM. (p) sed quum grammatica linguarum præcipue cognitionem complectatur, dispiciendum nobis est, ad quarum linguarum scientiam veteres romani grammaticorum ope perducti sint? duas linguas, græcam quippe & latinam ipsos curasse, ex veterum auctorum monumentis obseruamus. prima cura erat litterarum græcarum, vt exinde subsidia liberalis doctrinæ caperent, arcefferentque adiumenta veræ so-

(d) de illustr. grammaticis.

(e) de polym. variis locis.

(f) de arte grammat. lib. I. cap. 4.

(g) ad SANCII Mineru.

p. 12. 13.

(h) art. crit. part. III. sect.

I. cap. 2. pag. 27. seqq. edit.

Amstel. nov. (i) obseru. ad SVETONII

de illustr. gr. p. 1079. 1090.

& lexic. antiquit. roman.

tom. I. p. 882.

(k) polyh. litter. tom. I. lib. IV. cap. 10.

(l) bibliogr. critic. cap. 2.

(m) hist. crit. lat. lingu. cap. IV. pag. 173.

seqq.

(n) lib. II. c.

I. inst. orat.

(o) cap. 10. de

illustr. gram-

mat.

(p) de polym.

cap. X.

(q) inst. orat.

lib. I. cap. I.

(r) dial. de

partit. orat.

cap. I.

(s) lib. VII.

ep. 9. n. 2.

(t) vit. IV. 1.

adde XVIII. 6.

(v) vit. c. 89.

adde c. 84.

(x) de claris

rhet. c. I. conf.

CICERONEM

Brut. cap. 90.

(y) inst. orat.

lib. X. cap. I.

(z) lib. II. ep.

14. n. 2.

(a) dict. loc.

lidaque eruditionis, quam in rem testimonium perhibet QVINCTILIANVS: (q) a sermone græco puerum incipere malo, quia latinus, qui pluribus in usu est, vel nobis nolentibus se perhibet, simul qui disciplinis quoque græcis prius instituendus est, unde & nostra fluxerunt: adde CICERONEM, (r) PLINIUM. (s) nec desunt exempla, quæ illud auctoritate sua mirifice corroborant, siquidem NEPOS (t) de ATTICO dicit: sic græce loquebatur, ut Athenis natus videretur; & paullo post: idem poemata pronuntiabat & græce & latine, sic, ut supra nihil posset; & de AVGVSTO SVETONIVS: (v) ne græcarum quidem disciplinarum leniore studio tenebatur: in quibus & ipsis præstabat largiter, magistro dicendi usus Apollodoro Pergameno, quem iam grandem natu, Apolloniam secum ab vrbe iuuenis adhuc eduxerat; ac de CICERONE refert, (x) quod ad præturam vsque græce declamauerit. hinc grammaticorum ductu legebant polita græcorum monumenta, atque auspicabantur a potētis, quippe quorum lectio plurimum confert oratori, auctore THEOPHRASTO apud QVINCTILIANVM. (y) in deliciis vero atque amoribus illis maxime erat HOMERVS, vetustissimus iste sapientiæ musarumque sacerdos, ut tam exempla virtutis, quam illustres sententias, quæ ibi maxima copia haberentur, pueri condicerent, atque ita ad omnem virtutis cultum præformarentur: vide PLINIUM, (z) QVINCTILIANVM. (a) diligebatur hic tamquam princeps magister, vitæ hominum informator, tuba virtutis, eloquentiæque pater: con-

confer GISBERTVM CVPERVM, (b) LAVRENT. (b) de apoth.
 INGEVV. ELINGIVM, (c) G. N. KRIEGK. (d) de Homeri p. 119.
 TIBERIO CLAVDIO, imperatore, refert SVETO. (c) hist. græc.
 NIVS, (e) quod non minori cura græca studia se- lingu. pag. 81.
 curus, atque amorem præstantiamque linguæ occasi- (d) de sophist.
 one omni professus; tanto vero amore huius poëtae eloquent. s. 7.
 captus sit, vt etiam pro tribunali Homericis versibus (e) vit. c. 42. cf.
 loqueretur: immo quoties hostem, vel insidiatorem eundem vit.
 vltus esset, excubitori tribuno signum de more po- N E R O N I S
 scienti, non temere aliud daret, quam hunc HOME- cap. 49. &
 RI (f) versum: DOMITIANI
 cap. 18.

Ἄνδρ' ἐπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπώωνη.

nec vero in hoc conquiescebant præclara ac decora ingenia, sed maius acriusque incensa, subinde ad maiora grassabantur. etenim cum HOMERO, tamquam Achille, coniungebant lectissimos poëtas alios, MENANDRVM quippe, cuius comoediæ habentur omnium vetustissimæ; EVRIPIDEM, SOPHOCLEM, aliosque, vt ita dicendi & sapiendi præcepta mentibus paullatim instillarentur: vide QVINCTILIANVM, (g) & CONR. BVVDE, (h) G. N. KRIEGK. (i) quo vsu prisca romanis fuit lingua græca, qua omnium disciplinarum præcepta tradebantur, eodem nobis est latina; & quod ipsis erat hæc, nobis est nostra vernacula. a latina igitur incipiendum est, antequam in germanicæ linguæ cultura studium nostrum versetur. nam hanc quasi cum lacte matris imbibimus: nec latinæ linguæ puritatem atque nitorem felicius adsequemur, si a vernacula fiat auspiciu, id quod tamen haud ita accipi velim, vt patrius sermo negli-

(f) odyss. π.

(g) inst. orat. lib. X, cap. 1.
 (h) de stud. lib. apud vet. rom. p. 27. seqq.
 (i) de peregrin. roman. acad. pag. 10.

negligentius, quam decet, habeatur. etenim lingua vernacula nulli peregrinæ antiquitate, copia, nitore atque elegantia cedit; ut adeo eos errare maximopere

(k) conf. I.F. BVDDI fel. iur. nat. & gent. pag. 333. I. B. MENCKENIUM decl. de charlat. erud. pag. 13. edit. III.

ac decipi turpiter censëam, qui erga latinam (k) aut aliam linguam singulari quodam adfectu rapiuntur, atque in illa præ aliis multo maiorem elegantiamprehendere sibi videntur. et optandum multis modis esset, ut germani maiorem curam culturæ nostræ linguæ adhiberent. multi quippe, qui eam ex consuetudine addidicerunt, quotidiano tantum vsui eam aptam censent. alii, qui adhuc amore huius linguæ capiuntur, eius puritatem pulcritudinemque naturalem haud seruant, quum germanicis verbis peregrina, gallica præsertim sine necessitate adiciant. multo maius peccant, qui receptas olim aliarum gentium voces, & vsu quasi nobis donatas, magno impetu exturbant; novas vero, aut a nostra dicendi consuetudine alienas & antiquis temporibus vsitatas temere substituunt: vide BESSERVUM, (l) CHRIST. THOMASIVM. (m) non longe autem germanicæ linguæ cultura latinam subsequatur, ut cum æquali cura linguam utramque pueri condiscant, & neutra alteri officiat: quemadmodum de latina id suo tempore voluit QVINCTILIANVS. (n) permagni quoque interest, ut eadem apud non intelligentes in scholis præceptores vtantur: quo tamen a quibusdam sæpenumero peccari videmus, ut inani ostentatione latinam orationem nulla urgente ratione in docendo adhibeant. heic dicendum quoque nobis esset de linguis in genere, earumdemque varia cultura; sed modus dissertationis academi-

(l) opuscul. germanicæ edit. pag. 57. (m) cautelis circa præc. iurispr. cap. VII. §. 22. seqq. (n) lib. I. c. I. insit, orat.

ca

cæ præcipit, vt breuitatem sequamur: præcipue quum id momentum iam diligentius persecuti sint DAN. GE. MORHOFIVS, (o) IO. MATTH. GESNERVS: (p) de cultura grammatices vero vide domin. PRAESIDEM. (q)

§. VIII. Post hæc initia menta litterarum romani historię bono cum ordine inuigilare instituebant, quam eloquentię studio præmittendam esse arbitrabantur. etenim *historia quoque alere orationem quodam molli iucundoque succo potest*, vti QVINCTILIANVS (r) ait. rebus sane elegantia sermonis locupletatur & augetur: neque villo nobis tempore defutura est rerum plurimarum copia & varietas, quum in hoc tanto tamque immenso campo nobis liceat excurrere late ac vagari libere; & vbi-cumque collibitum fuerit, consistere, tamquam in nostro: vide CICERONEM, (s) & CŪNAEVM, (t) CELLARIVM. (u) hinc romani summo studio legebant probatissimorum historicorum annales, inprimis THYCTIDEM, POLTBIVM, HERODOTVM, XENOPHONTEM, reliquos. grammaticorum vero opera atque industria in historiarum monimentis excutiendis, & quæ in illis memoratu digna occurrerent, diligenti cura obseruandis, quam maxime verfabatur. hinc CICERONI (x) VARRO *diligentissimus inuestigator antiquitatis* dicitur; & de VERRIO FLACCO grammatico dicit SVETONIVS: (y) *de illustrat. statuam habet Præneste, in inferiori fori parte, contra hemicyclum: in quo fastos a se ordinatos & marmoreo parieti incisos publicarat.* confer IO. WOL-

F

WE.

(o) polyhist. litter. tom. I. lib. II. c. 7. 9.
(p) instit. rei scholast. cap. II. sect. 3.
(q) hist. crit. lat. lingu. proleg. 5. 4. & c. IV. & diatr. de litter. human.
(r) inst. orat. lib. X. cap. I. adde lib. II. c. 5. l. XII. c. 4.

(s) de orator. lib. III. cap. 31.
(t) orat. p. 108.
(u) orat. acad. pag. 265.

(x) Brut. c. 15.
(y) de illustr. grammat. c. 17.

(z) de polym.
cap. XII. pag.
94. seqq.
(a) in Brut.
opp. 11.

(b) lib. II. c.
4. infl. orat.

(c) de pere-
grinat roman.
acad. 5. 15. 16.

(d) caut. cir-
ca prac. iuris-
prud. cap. V.
(e) methode
pour etudier l'
histoire, cura
MENCKENII.

WERIVM. (z) sophistas quoque præcipuam mune-
ris sui partem censuisse, vt historiam colerent, patet
ex CICERONE, (a) qui dicit: *concessum est, rhor-*
toribus ementiri in historiis, vbi per rhetores intelli-
git sophistas: cui addas QVINCTILIANVM, (b)
qui inter rhetorum exercitationes refert historiam:
confer G. N. KRIEGK. (c) atque ex his luculenter
patet, quo modo romanorum studium in historia-
rum cognitione versatum sit: nec inconsultum erit,
breuiter edisserere, quo pacto iuuentus historiarum
notitia optime imbui queat. equidem in scholis ple-
rumque adolescentibus historia vniuersalis traditur,
ea tamen ratione, vt iuuentus nihil, præter nomina
aliquot imperatorum, regum aut aliorum princi-
pum, vel nonnullorum etiam eruditorum inde me-
moria retineat: quæ sæpius magno labore atque tæ-
dio ligata oratione ediscere tenentur. ego vero
circumspectis rationibus omnibus, quæ ad rem hanc
facere videbantur, ita existimo, atque sic animum
induco meum, primum iuuentuti, quantum qui-
dem eius indoles permittat, ideam generalem de hi-
storia eiusque natura esse exponendam: cui vsui præ-
aliis inferuire possunt CHRIST. THOMASIVS, (d)
LANGLET du FRESNOT. (e) quum vero rerum
gestarum notitia caeca & obscura sit, nisi geographiæ
& chronologiæ luce illuminetur, hæc disciplinæ tra-
ctationi historiarum præmittendæ sunt, quippe quæ
viam preparant. deinde historiam litterariam fami-
liarem sibi reddant tirones, vt eo feliciores in disci-
plinis ipsis progressus faciant. seculi quidem nostri
genius

genius hac in parte valde corruptus est, quum historiae litterariae culturam in ephemeridibus conscribendis, aut cognitione bibliothecarum, librorum & vitarum plerique absolui putent; ipsarum vero disciplinarum historiam plane negligant, quae tamen praecipuam historiae litterariae partem constituit. hinc prudenti praecceptorum in eo elaborandum erit, ut cuiusvis disciplinae, quam pueris tradere instituit, historiam praemittat, & adminicula eo pertinentia indicet: confer hanc in rem HERM. CONRINGIVM. (f) hisce lineis subiungatur historia vniuersalis, eiusdemque aliquod optima notae compendium eligatur, non neglecta historia sacra. denique ad singularum gentium historiam accedendum est, ea quidem ratione, ut romanorum graecorumque historia prius addiscatur, ne in veterum scriptorum lectione felicius desit successus.

§. X. Hoc decurso stadio, ad philosophiae studium romani animum adiciebant, quae ante CICERONIS aetatem nullum habuit lumen litterarum latinarum, vide CICERONEM, (g) & PAGAN. GAUDENTIVM, (h) AVG. BVCHNERVM. (i) num vero ante philosophiam rhetorica, aut ante rhetoricam philosophia fuerit cognita, eo in momento aliquam opinionum diuersitatem fuisse deprehendimus. exstiterunt quippe, ut HIPPOCRATES, ARISTOTELIS, PERSIVS, qui prius rhetoricam, quam philosophiam addidicerunt. sed alii philosophiae primum, deinde eloquentiae operam nauandam esse putauerunt: quae sententia haud desinita est suis argu-

(f) praef. ad
libr. de ciuil.
prudent.

(g) quæstion.
Tusc. lib. I. c. 3.
adde lib. IV.
cap. 3.

(h) de philof.
apud romanos
orig. & progr.
Pis. 1643. cum
obs. Hall. tom.
VII. obseru. 9.
& 13.

(i) in Agri-
col. c. IV. p.
118. 124. 125.

mentis. ad eloquentiam enim non sufficit, tenere figuras omnes & formas dicendi; habere paratam præterea ad omnem vsum lectissimorum verborum copiam: sed meditatione quoque, & hinc prouentibus argumentis opus est, quibus animi audientium aut concitentur, aut conuincantur, id quod nemo præstare poterit, nisi logices & philosophiæ morum cognitione pectus impleuerit: consule hanc in rem CHRISTOPH. CELLARIUM, (k) IO. GEORG. GRAEVIUM. (l) hinc CICERO vtrumque & eloquentiæ & philosophiæ studium felicissimo successu coniunxit, saniori sibi sententia persuasus, sine philosophia non posse effici eloquentem: *fateor*, inquit, (m) *me oratorem; si modo sim, aut etiam, quicumque sim, non ex rhetorum officinis, sed ex academiæ spatii exstitisse.* eam vero philosophiæ partem, qua mores hominum conformantur, ad eloquentiæ culturam necessariam arbitrabantur. dicendum enim in republica est de bello, pace, foederibus, & principum ciuiumque communi salute, de moribus & cupiditatibus hominum, & infinitis id genus aliis, quæ sane non ieiuni rhetores explicabunt, sed omnibus rebus instructi philosophi ex penâ sua promunt & suppeditant, vt CHR. CELLARIUS (n) obseruat: confer GE. NICOL. KRIEGER. (o) hac ratione romani philosophiæ studio dabant operam. in scholis quidem nostris iuuentuti philosophiæ præcepta explicantur, sed ita, vt plus damni, quam emolumenti exinde oriatur. methodus enim, quæ adhibetur, est corruptissîma, atque indoli veræ philosophiæ plane aduer-

(k) diss. acad.
p. 349. & orat.
acad. pag. 265.
(l) orat. pag.
185.

(m) de orat.
cap. III.

(n) diss. acad.
pag. 350.
(o) de peregrinat. rom.
acad. s. 17.

aduerfa, quum memoria tantum ratio habetur, ac iuuentus multas definitiones & terminos magno labore ac summa difficultate ediscere tenetur; cultura vero iudicii, in qua philosophia quam maxime verifatur, prorsus negligitur. philosophia studium vt in scholis tractetur, haud inconsultum est: neque oratoria ars felicius coli sine illa potest, vt iam obseruauimus. cauendum tamen, ne litteræ humaniores, quæ iam multum temporis requirunt, damnum inde trahant. tantum itaque iuuentuti e philosophia degustandum est, quantum præparationi ad studia in academiis tractanda sufficit. qua ratione vero id fieri queat, breuiter ostendere instituamus. de philosophia in genere quatuor momenta iuuentuti proponantur: I) quid philosophia sit, & qua ratione a theologia distinguatur? II) quibus partibus absoluat? III) quantam vilitatem adferat philosophiæ studium, quod scilicet omnium grauiorum disciplinarum fundamentum sit philosophia. IV) qua methodo illa ad disci queat? deinde ad philosophiæ partes fiat transitus. & primo quidem quod ad logicam adinet, eius præstantia & necessitas demonstratur, in primis vero doctrina de meditatione diligentius exponatur, vt iuuentus iudicium maturius colere, & quæcumque legerit, aut audiuerit, meditatione digerere & in succum & sanguinem conuertere aduescat. ex ethica degustet doctrinas de corruptione voluntatis humanæ, de adfectibus, de cognitione animorum humanorum. e politica adolescentibus explicentur doctrinæ de decoro & prudentia conuersandi; nec non

de prudentia litterarum studia recte tractandi & in academiis rem domesticam prudenter administrandi. superiorum disciplinarum præcepta in tantum iuuentus delibabit, quantum eius ratio permittet. ad cælestem doctrinam quod adinet, maximopere utique refert, immo necessarium est, ut ad pietatem verumque de Deo sensum tenera ætas maturius formetur. sunt tamen parentes, qui præcipitatum discendi rationem amant, ac subito liberos suos vno quasi spiritu haurire omnia volunt. hinc iuvenes, qui humaniorum litterarum præsidio haud satis instructi sunt, & vix (ne dicam nondum) philosophiæ degustarunt elementa, iam compendia maiora, quid? quod systemata vasta tractare debent, id quod apud eos potissimum fieri deprehendimus, qui cælesti doctrinæ consecrati sunt. talem studiorum methodum graviter perstrinxit MORHOEIVS, (p) cui addas

(p) polyh. litter. tom. I. lib. II. c. 10. §. 48. seqq. adde c.

8. §. 50. seqq. (q) orat. pag. 100.

(r) pro L. Murena, c. 14.

CVNAEVM. (q)

§. XI. Sic muniti præparatique eloquentiæ studio operam dabant romani, quam philosophiæ & disciplinæ, quæ in cognoscendis legibus versatur, anteferebant. hinc CICERO (r) dicit: *due sunt artes, quæ possunt locare homines in amplissimo gradu dignitatis: vna imperatoris, altera oratoris boni. ab hoc enim pacis ornamenta retinentur: ab illo belli pericula repelluntur.* in tradendis eloquentiæ præceptis primum grammaticorum, deinde rhetorum industria occupabatur. vsus vero eius atque exercitatio erat multiplex, quum modo suaderent aut dissuaderent; modo adcularent aut defenderent; modo laudarent aut

aut reprehenderent. iuuenum minora erant exercitia, quæ græcis *προγυμνασια*, latinis vero dicendi primordia, dicendi elementa vocantur; maiorum ac prouectiorum declamationes, quæ & græce & latine instituebantur: vide CICERONEM, (s) AVCTOREM (t) dialogi de causis corruptæ eloquentiæ, VOSSIVM, (u) FRANCIVM, (x) CLERICVM, (y) KRIEGK (z) & PRAESIDEM, (a) qui hoc argumentum ita persecuti sunt, vt nihil ingenio meo relictum videatur. neque breuitas, qua circumscripti sumus, permittit, vt de arte oratoria, quæ in plerisque scholis valde est corrupta, pluribus disputem: consule CLERICVM, (b) THOMASIVM, (c) RVDIGERVVM, (d) domin. PRAESIDEM, (e) qui errores hac in parte detexerunt & quibus modis illi emendari queant, docuerunt.

§. XII. Eloquentiæ romani subiungebant poësin, quæ multum facit ad culturam & conseruationem vtriusque linguæ. hinc CICERO (f) poësin quoque in subsidiis sibi ad eloquentiam fuisse fatetur. poësis quippe de accentu, sine quo vitiosa est pronuntiatio; & de congruentibus epithetis, similibus & aptis descriptionibus ac veris synonymis, vnde copia verborum fluit, sollicita est; quamuis alium orationi habitum, quam facultas sermonis soluti inducat. ea de causa factum est, vt quum soluta oratio iam deficeret & pæne omnis exstingeretur, poësis gradu depelli non potuerit, suamque puritatem ac nitorem diutius conseruauerit: vide MORHOVIUM, (g) CELLARIUM. (h) poësis si rite & caute exerceatur, haud

(s) Brut. cap. 90.

(t) c. XXXIV. n. 1. 2.

(y) de rhetor. natur. ac constit. c. 20. seqq.

(x) orat. pag. 4. seqq.

(y) arte critic. vol. 1. part. 2. sect. I. cap. 17.

(z) de sophistar. eloquentia. §. 61. & de incalescendi modis apud.

rom. p. 6. seqq.

(a) de fatis orar. §. 7. seqq.

(b) Parrhasian. tom. I. pag. 72.

(c) cautel. circa præc. iurispr. cap. 9.

(d) de sensu veri & falsi lib. IV. cap. 4.

(e) epist. de corrupt. scholar. eloquent.

(f) pro Arch. cap. 6.

(g) polyh. litterar. tom. I. l. 4. c. 14. §. 21.

(h) diff. acad. p. 688.

(i) conf. I. F. BVDDE I fel. iur. nat. & gent. p. 315.

haud reiicienda aut damnanda est; (i) illi tamen colendæ nemo, nisi ingenii facultate præditus, tradi debet, quo tamen sapius ab magistris peccari videmus, qui poësin imitatione poëtarum græcorum & latinorum absolui putant & iuuentutem sine delectu ad hanc disciplinam colendam adducunt.

§. XIII. Hactenus de variis generibus studiorum apud veteres romanos. dicendum quidem adhuc esset de disciplinis mathematicis, quibus nonnulli operam dederunt, vt ex QVINCTILIANO, (k) & AVCTORE (l) de causis corruptæ eloquentiæ patet, sed vela nobis contrahenda videntur: consule CHR. CELLARIUM, (m) CONR. BVDDE, (n) IO. AVG. KREBSIVM. (o) ad varios modos, quibus romani litterarum cognitionem adsecuti sunt, potius transimus; de quibus tamen breuiter dicamus, quum hoc argumentum iam domin. PRAESES (p) singulari cura persecutus sit. primum legebant romani scripta tum græcorum, tum latinorum, vt subinde fructus haurirent. hæc opera vero haud confundenda est cum munere lectorum, qui & *anagnostæ* dicti sunt, de quibus confer IO. ALB. FABRICIVM, (q) IAC. FRID. REIMMANNVM. (r) magna vero industria lectionem istam eos suscepisse, patet ex PLINII (s) verbis: *non dixi, quæ legenda arbitrarer; quamquam dixi, quum scriberem, quæ scribenda. tu memineris, sui cuiusque generis auctores diligenter eligere. aiunt enim, MULTVM LEGENDVM ESSE, NON MULTA*: adde QVINCTILIANVM. (t) quæ studiis saluberrant atque vilia, quisque obseruabat & in vsum suum excer-

(k) inst. orat. lib. I. cap. 10.
(l) c. XXXI.
(m) diss. acad. pag. 363.

(n) de studiis liber. apud ver. rotn. p. 33. seqq.

(o) diatrib. de origin. & antiquitat. mathematic. Ien. 1702.

(p) de variis modis litteras colendi apud veter. roman. s. 5. seqq.

(q) bibliogr. antiquar. pag. 588. 613. edir. 21

(r) system. antiquit. litterar. p. 46. sqq.

(s) lib. VII. ep. 9. num. 15.

(t) lib. X. c. 1. inst. orat. s. 1. q. 1.

excerpebat: vide PLINIVM, (v) SENECAM. (x) nihil sane ad sapientiam consequendam vtilius aut salutaris est, quam si assidua mortuorum consuetudine utamur, & optima quæque legamus. verum lectio ita instituenda est, vt fructus inde debitos percipiamus, quod qua ratione in latinorum auctorum lectione obtineri queat, ostendunt CELLARIVS, (y) CLERICVS, (z) ac PRAESES. (a) tres quippe cursus commode constitui possunt, quibus auctores linguae romanae ita euoluantur, vt per eos in suauitate ac castitate linguae proficiamus. primo cursu tractari possunt Phadrus, Cornelius Nepos, Iulius Caesar & quaedam de Cicerone, vt dialogi de *amicitia* & *senectute* atque epistolae selectiores; quibus addantur Virgilio eclogae castiores & quaedam satirae Horatii. secundo cursu perlegi possunt Sallustius, Velleius Paterculus, Curtius & Ciceronis orationes, quarum selectiores in usum iuuentutis scholasticae edidit CELLARIVS, atque e poetis Virgilio libri Aeneidos, vt primus, secundus, & Horatii reliquae satirae & epistolae. tertio cursu explicentur Plinius iunior, Lilius & Tacitus; quibus addantur Virgilio reliqui libri Aeneidos ac Horatii odarum libri. priuatae industriae relinquuntur Iulianus, Florus, Suetonius, Seneca, Quintilianus, & e scriptoribus christianae professionis Minutius Felix, Lactantius, Sulpicius Severus. nec recentiores praetermitti possunt, quorum scripta stili castitate, perspicuitate atque elegantia gaudent, quomobrem commendandi sunt Cunaeus, Cellarius, Schurtzschichius, Grauius. qui sacrae disciplinae operantur,

(v) lib. VI. ep.
20. n. 5. l. III.
ep. 5. n. 10.
(x) ep. CIII.

(y) diff. acad.
pag. 670. seqq.
(z) arte critica. part. I. c. 2.
(a) hist. critica. lat. lingu.
cap. 6. §. 9.

magnam vtilitatem ex Lactantii lectione percipient; qui iuris scientiæ consecrati sunt, magna cum vtilitate Grauinæ opuscula & orationes euoluere possunt; mendendi artem colentibus inseruiunt et vetustiori ætate Celsus, e recentiori vero Bergerus in *physiologia medica*. quis ordo in græcorum auctorum lectione obseruandus sit, itidem indicant CELLARIUS, (b) CLEERICVS; (c) vbi haud inconsultum erit, tres quoque periodos instituire. prima exponantur Aelianus, Luciani quædam, Herodianus & Theophrasti characteres cum obseruationibus ISAACI CASAVBONI, secunda Xenophon, Herodotus, Isocrates, Demosthenes; tertia poëta, Hesiodus, Homerus, Callimachus, Euripides, Pindarus. noui vero testamenti lectio illi, qui puriorem græcorum linguam amat, haud debet commendari, quum illius stilus plane quid singulare habeat, ingeniumque postulet, quod iam linguæ hebraicæ cognitione instructum sit. quam ob causam non inutile erit, scriptores, qui de stilo noui testamenti egerunt, & quos I. A. FABRICIUS (d) studiose recenset, in eius lectione consulere.

§. XIV. Inter rationes proficiendi in litteris non vltimum quoque tenebat locum apud veteres romanos meditatio, de qua eleganter differit SENECA, (e) apes, inquires, *debemus imitari & quæcumque ex diuersa lectione congesimus, separare. melius enim distincta seruantur. deinde adbibita ingenii nostri cura & facultate in vnum saporem varia illa libamenta confundere: vt etiam si adparuerit, vnde sumtum sit, aliud tamen esse, quam vnde sumtum est, adpareat.*
quod

(b) loc. cit.
(c) libr. cit.
cap. 3.

(d) bibl. græc.
lib. IV. cap. 5.
pag. 224.

(e) epist.
LXXXIV.

quod in corpore nostro videmus, sine vlla opera nostra, *facere naturam.* etenim sine ea in intimos litterarum recessus penetrare haud possumus, & omnis lectio vana & inutilis euadit: confer EDMVNDVM RICHERIVM, (f) I. F. BVDDVEM. (g) quanti referat, ut iuuentus ad culturam iudicii maturius perueniat & meditationi adsuefiat, iam supra obseruauimus.

§. XV. Deinde romani addebant scribendi exercitium, quod modo stili, modo eloquentiæ cultura absoluebatur. qua ratione hæc instituta fuerit, iam supra indicauimus; de illa vero elegans locus exstat apud PLINIVM, (h) qui dicit: *utile imprimis, & multi præcipiunt, vel ex græco in latinum, vel ex latino vertere in græcum; quo genere exercitationis proprietas splendorque verborum, copia figurarum, vis explicandi, præterea imitatione optimorum similia inueniendi facultas paratur: simul quæ legentem fefellitissent, transferentem fugere non possunt. intelligentia ex hoc & iudicium acquiritur.* pulcher quoque modus exercendi adolescentulos erat, quem AVGVSTINVS (i) indicat, nempe *aliquid dicere solutis verbis, quale potèta dixisset versibus.* confer CELLARIVM. (k) mirificum vero eos studium in scribendo suscepisse, EXP L I NIO (l) cognoscimus. quæ enim ingenio elaborauerant, diligenter relegebant ac recognoscebant; seponabant deinde ad tempus, & tunc iterum sumebant in manus, id quod ipsis *retractare* dicebatur. ipsum vero officium laboriosum quidem tædioque plenum, difficultate vero ipsa maxime fructuosum tribus momentis absoluebatur, addendo scilicet, detrahendo;

(f) oblectric. animor. c. IX.

pag. 248.

(g) fel. iuris nat. & gent.

p. 429. seqq.

(h) lib. VII. ep. 9. num. 2.

(i) lib. I. confession. c. 17.

(k) diff. acad. pag. 362. seqq.

(l) lib. III. epist. 17. n. 7.

(m) inft. orat.
lib. X. c. 9.
(n) lib. VII.
ep. 9. num. 5. 6.
(o) de ftilo
cap. IX. p. 98.
it. c. VIII. p. 80.

(p) de variis
modis litteras
colendi apud
veter. roman.
s. VIII.

(q) de vere-
rum adclama-
tion. & plaufu.

(r) de modis
inclarefcendi
apud roman.
n. XV. p. 10.

(s) epiftol.
LXXXIV.

(t) in funda-
mentis ftifi-
cultoris. Ha-
læ 1720. 8.

immutando, vti QVINCTILIANVS, (m) PLINI-
VS (n) tradunt: conf. IO. SCHEFFERV. (o) quum
vero in aliis magis cernamus, quam in nobismet ipfis,
fi quid delinquitur, aliorum quoque iudicium de feri-
ptis fuis expofcebant, vt emendationi locum darent,
mos erat quippe illorum temporum viris eruditis, vt,
fi quem librum confecerant, antequam edebatur, vel
amicis conuocatis, vel publice promiscuis auditoribus
prælegerent, quo ex illorum frontibus, in quibus ani-
morum prælegebantur iudicia, cognofcerent, proba-
rentne, an damnarent, quod *recitare* adpellabant, de
quo ritu adi PRAESIDEM, (p) qui alios hoc de mo-
mento auctores copiofius enarrauit. has recitationes
deinde fequebantur *adclamationes & plaufus*, de quo
argumento præ ceteris diligenter agunt FERRARIUS, (q)
KRIEGK. (r) ftilus vti que optimus ac præftantiffimus
dicendi opifex ac magifter eft, vt adeo veriffimum fit,
quod SENECA (s) dicit: *ftilus redigit in corpus, quid-
quid lectione collectum eft.* non vero eft, quod de eius
exercitiis recte inftituendis multa moneamus, quum
de hoc momento iam multi viri eruditi, & nouiffime
I. G. HEINECCIUS, (t) præclare meriti fint. non poffum
tamen, quin de confuetudine, quæ in plerisque fcholis
adhuc obtinet, mentionem iniiciamus, qua magiftri
difcipulis, qui nondum fati accurate vtriusque linguæ
genium difcernere poffunt, ex vernaculo fermone
quædam in latinum transferenda proponunt vt ita pue-
ri a fuis præceptoribus potius, quam romanis ipfis la-
tinam dicendi facultatem addifcere cogantur. hac vero
ratione iuuentus neutiquam ad caftum & emendatum
dicen-

dicendi genus perueniet, quum necesse sit, vt latine, quoties aliquid loquendum vel scribendum est, etiam cogitemus: vide vberius GVIL. MECHOVIVM, (u) IO. MATTH. GESNERVM. (x)

§. XVI. Inter modos, quibus se veteres romani in litterarum studiis exercuerunt, referendæ quoque sunt *disputationes*, per quas illos præcipue sermones intelligimus, quos cum amicis & aliis præclaris ingeniis instituerunt, ita, vt duo, tres aut plures coniuncti in varias res explicando atque illustrando inquisuerint. factum id esse in variis locis, ambulationibus, bibliothecis, museis, conuiujs, quibus alter alterum ingenio reddidit pleniorem, exempla plura testantur, quæ collegerunt ESCHENBACHIVS, (y) dom. PRAESES. (z) hanc in litteris proficiendi rationem alij vocant *communicationem*, quæ ab recitatione in eo differt, quod hæc maiori pompa, illa vero sine adparatu cum vno tantum vel altero ex amicis & familiaribus, siue præsentem, siue absentem, instituta fuerit: vide IO. SCHEFFERV. (a) eiusmodi exercitationes, quas idonei & philosophiæ periti, auctis iam viribus, suscipiunt, fructu suo non destituunt. an vero consultum sit, adolescentes iam in scholis, vt subinde fit, disputandi arte exercere, malo G. N. KRIEGKII (b) viri clarissimi, quam meis verbis expedire, qui hanc in rem ita præclare dicit: *disputationes tironum non minus ridiculae sunt, quam instructa acies gruum, & pygmaeorum; de qua scriptores & poëtae fabulantur: ac male iuuenta consulunt illi magistri; seseque ineptiis, & absurditate vincunt; qui discipulos ante bene sumtum robur, & firmamentum in græcis ac latinis litteris, doctrinis & scientiis necessariis, disputationes ingredi patiuntur, quasi egregia facinora designaturos; qui nec clypeum tenere, nec hastam vibrare, ac ne pedibus quidem firmiter insistere valeant. adolescentulis qui licentiam ad disputandum ma-*

(u) Hermafii. tract. III. cap. 9. pag. 597.

(x) instit. rei schol. pag. 72. seqq.

(y) dissert. acad. pag. 287. seqq.

(z) de variis modis litteras colendi apud veter. roman. §. IX.

(a) de stilo cap. IX. p. 89.

(b) commentar. de vir. luffi a Dransfeld. pag. 49. 50.

curius patet, minus sapit, quam qui historiam summorum iubeas conscribere. in rebus incognitis versantur, & quid verum sit, ac consentaneum, iam vident, quam solem Cimmerii; aut qui in illi nocte ambulant, diligenter dispiciunt iter.

§. XVII. Quum vero nullum animal morosius quam homo, & natura contumax atque ad vitia præceptis sit animus humanus, adeo, ut præcepta sæpius haud optatum habeant successum, nisi castigatione & poenis interdum pravi in rectam viam reuocentur, romani quoque in eo elaborarunt, ut pueri petulantibus castigationibus ac poenis coercerentur: confer CRESOLLIVM, (c) frequenter in castigandis pueris adhibebant ferulas, quas MARTIALIS (d) tristes ferulas, AVSONIVS (e) vero sceptrâ docentium appellat. addebant scuticam, de qua HORATIVUS: (f)

(c) theat. rhet. lib. V. c. 6. seqq.

(d) X. 62. 10. (e) Edyll. IV. 29.

(f) lib. I. sat. 3. v. 117.

adfit
regula, peccatis quæ poenas irroget æquas:
nec scutica dignum, horribili scetere flagello.

quibus verbis poëta ad eos respicere videtur, qui tam agresti & duro fuerunt animo, ut leuioris culpæ acerbissimas sæpius repeterent poenas. inter quos referendus est ORBILIVS, de quo SVETONIVS (g) dicit: fuit natura acerba non modo in antisepibis, quos omni sermone laceravit, sed etiam in discipulos, ut HORATIVUS (h) significat, plagosum cum appellans: confer domin. PRÆSIDEM. (i) talis vero agendi modus nequiquam adprobatur viris sapientibus, siquidem nouissime ad poenas decurrendum est, illarumque certi gradus observandi, ut admonitionem lenem subsequatur acris obiurgatio, hanc vero tandem plagæ atque castigationes. atque hæc sunt, beneuole lector, quæ de gymnasiis litterariis veterum romanorum, & artium doctrinis, quas tractauerunt, in præsens edisserere placuit. interspersi-

(g) de illustr. gram. c. IX. n. 4. (h) lib. II. ep. I. n. 70. (i) de variis modis literas colendi apud vet. rom. §. 3.

mus

mus nonnulla, quæ ad iuventutem nostram in scholis & gymnasiis recte instituendam pertinere videbantur, quæue plenus cognoscendi IO. STÜRMIUS, (*k*) IO. CASELIVS, (*l*)

GVILIELMVS MECHOVIUS, (*m*) EDMVNDVS RICHERIVS, (*n*) IO. MATH. GESNERVS, (*o*) aliique, quos DAN. GE. MORHOFIVS (*p*) adlegat, largam occasionem exhibebunt.

(*k*) de litterar. ludis recte aperiendis.

(*l*) de ludo litterar. recte aperiendo.

(*m*) Herma-then.

(*n*) obftrict. animor.

(*o*) inflit. rei fcholaf.

(*q*) polyhifl. litter. tom. I. lib. II. cap. 2. & 10.

DOCTISSIMO ORNATISSIMOQUE IUVENI
IO. CHRIST. LEVCKFELDIO

S. P. D.

IO. FRANCISCVS BVDDEVS.

ITa tandem demonftras, quid valeant humeri, quid ferre reculent. Non contemnendum quidem illorum inftitutum, qui quæ aliorum induftria protulit, publice defendunt; cum & inde, quantum in litteris profecerint, quæue ingenii vires fint, documentum capere liceat. Idque & a Te recte, atque cum laude factum, cum prima vice in lucem prodires. Sed qui ad altiora tendunt, hic non fubfiftunt. Ipſimet tandem aliquid progignere cupiunt, quod ſapientum virorum iudicium non fugiat, monumentumque & ingenii & induftriæ fit omni exceptione maius. Atque id quidem eſt, quod ita nunc præſtitiffi, vt omnibus ſimul, qui litteris ſe confecrarunt, exemplum longe pulcherrimum reliqueris, quod imitentur. Eſtque hoc eiufmodi, vt ſi gratulandi officium intermitterem, parum æquus rerum Tuarum exiſtimator cenſeri poſſem. Deum, quod ſuper eſt, ſupplex veneror, vt, quam patria, quam eccleſia, iam merito de Te concepit ſpem, non impleas modo, ſed & ſuperes. Scribendam Ienæ, die IX. April. M DCC XXI.

NOBI-

* * *
ORNATISSIMO AC DOCTISSIMO

IO. CHRIST. LEVCKFELD

S. P. D.

IO. GEORGIUS VVALCHIVS.

EX quo academiam hanc elegisti mularum tuarum sedem, bene rebus tuis consuluisti, quum id maxime curæ Tibi fuerit, vt quas multas naturæ munere consecutus es dotes, virtute atque industria augeres ac ingenium meliori doctrina apte digneque fingeres. quo laudis cursu optimam studiorum Tuorum rationem constituisti, quod non solum philosophiæ adiumenta comparasti Tibi, sed & antiquitatis monumenta, vt elegantiorum litterarum opes atque ornamenta colligeres, scrutatus es summo labore, sicque consilio diuinæ sapientiæ disciplinam coluisti, atqui huius industriæ dissertatione hac præclarum exhibes documentum, quippe quæ multum elegantia præ se habet, ac ingenii Tui præstantiæ, Tuisque curis ita vindicanda, vt opera mea nihil sit additum, nihil detractum, nec quidquam permutatum; sed pro indole bene culti ac perpoliti ingenii proque ratione ætatis Tuæ digna omnino visa, quæ in publicum aliorum conspectum prodeat, proinde gratulor Tibi de conatu egregio, mercedem laboris spondeo, spero planeque confido, fore vt in posterum patria ac patroni, quorum beneuolentiæ præsidii munitus es, Te ferant in oculis, atque in incrementum politioris doctrinæ & scholarum, Tibi prospiciant. ego omnibus sane votis expeto, vt omnes res Tuæ bene & recte vertant, neque vllus vniquam aduersus casus conatus optimos impediatur aut frangat. vale bene. Ienæ d. X. april. anno seruatoris nostri M DCC XXI.

50

Jena, Diss., 1727

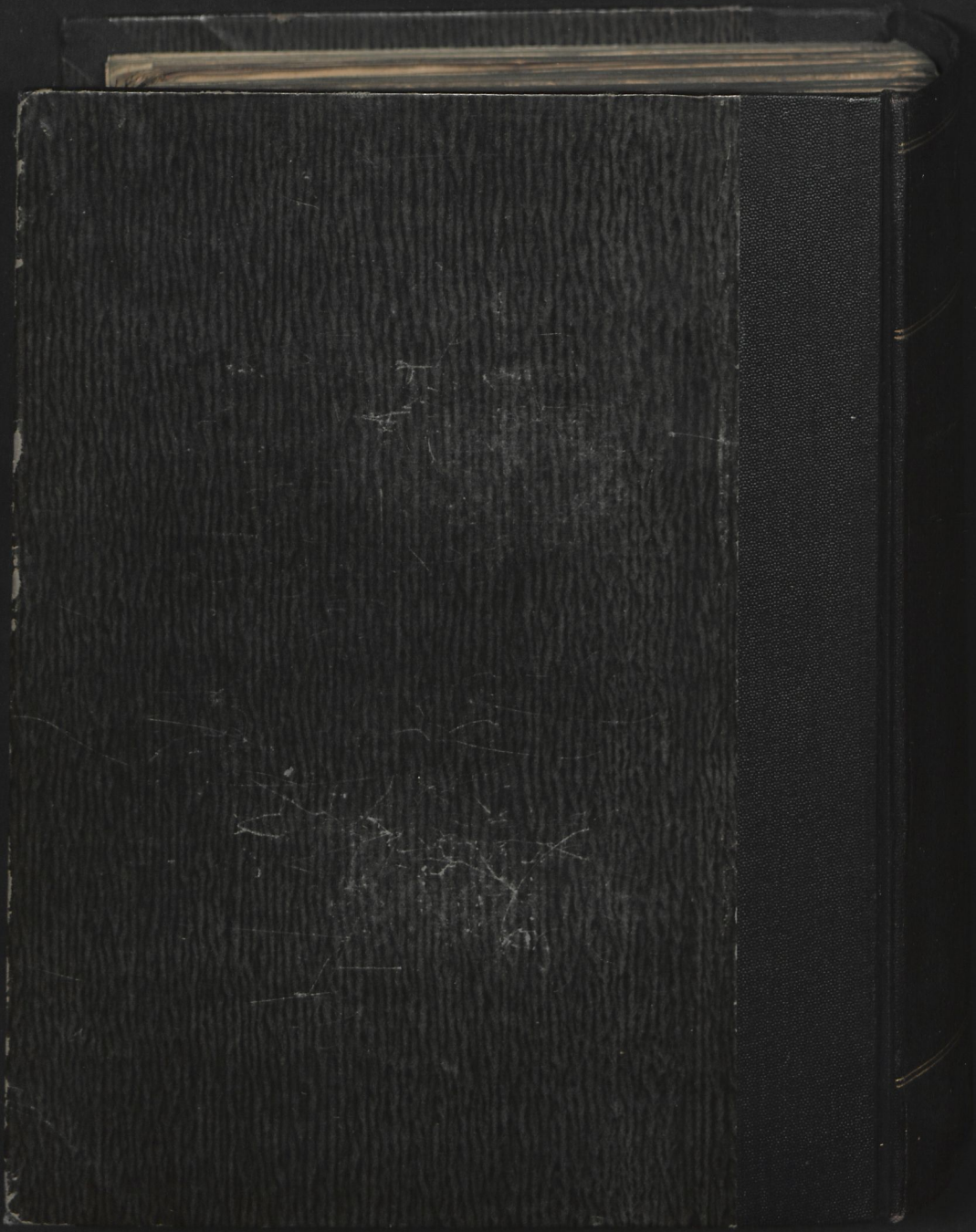
ULB Halle 3
004 582 357

f
56.

Vol 18

~~6~~
Q. D. B. V.
EXERCITATIO HISTORICO-POLITICA
DE

1721, 17
20
G Y M N A S I I S
L I T T E R A R I I S
V E T E R V M R O M A N O R V M,

QVAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

P 530
D O M I N O
G V I L I E L M O H E N R I C O,
DVCE SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, MONTIVM,
SANGARIAE, GVESTPHALIAE,
RELIQVA,

P R A E S I D E
I O A N N E G E O R G I O W A L C H I O,

ELOQVENTIAE ET POESES PROFESSORE
PVBLICO ORDINARIO,
PATRONO, PRAECEPTORE AC HOSPITE
OMNI OBSERVANTIA COLENDO,

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTET
A V C T O R

I O . C H R I S T I A N V S L E V K F E L D ,
C E L L E N S . H V M A N I O R . E T S A C R A R . L I T -
T E R A R . C V L T O R .

A D D . X I I . A P R I L . A . O . R . C I O I O C C X X I .

I E N A E , L I T T E R I S R I T T E R I A N I S .

